

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยชุมชนบนพื้นที่สูง ตำบลทุ่งสมอ
อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมพรรณ รังสิกรรพุม

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ประจำปี พ.ศ. 2553

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างศักยภาพการบริหารเงินทุนในการเพิ่มผลผลิตและประสิทธิภาพมะขามหวานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นโครงการหนึ่งที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักวิจัยแห่งชาติ เป็นงานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและบริการชุมชนนักศึกษา องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้สนใจศึกษาค้นคว้า โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมะขามหวานตำบลตะบะเบาะให้มีความรู้ความเข้าใจในการทำบัญชีควบคุมเงินทุน การกำหนดโครงสร้างทางการเงิน และการเลือกแหล่งเงินทุน

2 เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการบริหารเงินทุนในการพัฒนาผลผลิต

ความสมบูรณ์ในการวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณและวิชาการจากสำนักงบประมาณ และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ(วช.) และได้รับการอนุเคราะห์จากหลายฝ่าย อาทิ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเพชรบูรณ์ ธนาคารการเกษตรและสหกรณ์เพื่อการเกษตรจังหวัดเพชรบูรณ์ เครือข่ายวิสาหกิจมะขามหวานตำบลตะบะเบาะ เกษตรตำบลตะบะเบาะ และองค์การบริหารส่วนตำบลตะบะเบาะ เพื่อนร่วมงาน นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ และผู้ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือที่ไม่ได้ออกนามไว้ ณ ที่นี้ ที่ได้ให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การจัดการมรดกเทศก์โดยชุมชนบนพื้นที่สูง ตำบลทุ่งสมอ อำเภอลำปาง จังหวัด เพชรบูรณ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการแบบมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาบริบทและ ศักยภาพในการจัดการมรดกเทศก์ท้องถิ่นโดยชุมชนตำบลทุ่งสมอ 2) เพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการ มรดกเทศก์ท้องถิ่นโดยชุมชนตำบลทุ่งสมอ กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 44 คน ได้แก่ ประชาชนใน หมู่บ้านทุ่งสมอ และหมู่บ้านนายาว หมู่ที่ 1, 2, 7, 11 จำนวน 10 คน นักเรียนโรงเรียนบ้านทุ่งสมอ และนักเรียนโรงเรียนบ้าน นายาวจำนวน 30 คน และครู เก็บข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ การบันทึก เนื้อหา วิเคราะห์ ข้อมูลเชิงเนื้อหา ได้ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

ผลการวิจัย พบว่า ตำบลทุ่งสมอมีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย และการท่องเที่ยวเชิง สุขภาพ สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงธรรมชาติ ได้แก่ (1) ลานบินและผาหัวหลง (2) ลานหินปุ่มหรือชาวบ้านเรียกกันว่าลานหินร้อง (3) ถ้ำค้างคาว (ชาวบ้าน เรียกว่าถ้ำซอกสอยหรือถ้ำพระธาตุคง) (4) ถ้ำปากนาบและน้ำตกปากนาบ (5) ลานไหแตก (6) จุดชมวิวแปลง ปลูกป่า ปตท PT22 (7) กังหันลม (8) เนินต้นสน (9) จุดชมดาวบนดิน มรดกเทศก์สามารถพานักท่องเที่ยว เที่ยวได้ตั้งแต่ 7.00 น. 18.00 น.

สำหรับการจัดการมรดกเทศก์ของตำบลทุ่งสมอ ได้มีองค์การบริหารส่วนตำบลให้บริการข้อมูลแหล่ง ท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวโดยทางเดินเท้า ที่ริมถนนแคมป์สน -นาจั่ว และนักท่องเที่ยวบางคนก็สอบถามแม่ค้า พ่อค้าหรือตำรวจในพื้นที่ จึง เห็นได้ว่าชุมชนยังไม่มีมรดกเทศก์ท้องถิ่นให้คำแนะนำและพานักท่องเที่ยวไป เที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นแต่อย่างใด

จากการวิจัยครั้งนี้ชุมชนได้กำหนดรูปแบบการจัดการมรดกเทศก์ท้องถิ่นโดยชุมชนบนพื้นที่สูงขึ้น

ระยะที่ 1 รูปแบบประกอบด้วย แผนการพัฒนาการจัดการมรดกเทศก์ท้องถิ่นโดยชุมชนบนพื้นที่สูง และจัดตั้งชมรมมรดกเทศก์ สำหรับ แผนการพัฒนาการจัดการมรดกเทศก์ ได้แก่ (1) ประชุมทบทวน รูปแบบการจัดการมรดกเทศก์ท้องถิ่น (2) การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ (3) ฝึกอบรมเรื่องการจัดการ มรดกเทศก์ (4) ศึกษาสถานที่หมู่บ้านบุไทร จังหวัดนครนายก ตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสาคร และตลาด โบราณ จังหวัดสมุทรปราการ (5) ประชุมสรุปกำหนดรูปแบบการจัดการมรดกเทศก์ท้องถิ่น (6) จัดทำคู่มือ การเป็นมรดกเทศก์ท้องถิ่น และ (7) ลงฝึกปฏิบัติการเป็นมรดกเทศก์ท้องถิ่น

ระยะที่ 2 ชุมชนและโรงเรียนได้ร่วมกันพัฒนารูปแบบการจัดการมรดกเทศก์ท้องถิ่นโดยชุมชนบน พื้นที่สูง โดยให้เป็นกิจกรรมหนึ่งของกลุ่มวิสาหกิจโฮมสเตย์ตำบลทุ่งสมอ แบ่งมรดกเทศก์เป็น 2 กลุ่ม คือ มรดกเทศก์นำทาง ได้แก่ ประชาชนที่มีรถวีไอ้ง จำนวน 10 คน และกลุ่มที่ 2 คือกลุ่มยุวมรดกเทศก์ ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนบ้านทุ่งสมอ จำนวน 18 คน แต่ละกลุ่มมีบทบาทหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มมัคคุเทศก์นำทาง ทำหน้าที่พานักท่องเที่ยวไปเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ และให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ตามเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กำหนดไว้

2. กลุ่มชมมัคคุเทศก์ ทำหน้าที่ในการนำพาและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว โดยอยู่ประจำจุดคือ ที่เขาค้อทะเลภู ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง จุดเสียงปิ่นแตก และสวนสมุนไพรมะปรางค์แย้ม จันทน์เขิน ศาลปู่ศาลย่า วัดทุ่งสมอ วัดนายาว วัดโคกเปลก และพระธาตุกาญจนนา ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้รับความรู้และร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับ (1) พิธีกรรมลงยาลงนาค (2) การทำบุญลาน (3) การไหว้เจ้าแม่กวนอิมที่วัดทุ่งสมอ (4) การสักการะไหว้พระธาตุกาญจนนา (5) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง (6) เขาค้อทะเลภู (7) สวนสมุนไพรมะปรางค์แย้มและ (8) จุดเสียงปิ่นแตก

Abstract

The research title is Local Guide Management by Community on Highland Khao Kho District, Phetchabun Province. This is qualitative research using participatory methods. The purpose is (1) to study the context and capacity to manage local guide by Tung Samor community. (2) to study and develop a model to guide local management. The sample were 44 people in Tung Samor village and 10 people of NaYao village Moo 1,2,7,11. The student of Ban Thung Samor school and the student of Ban Na Yao school and teacher. Collect the data from document observation, interview, record, and data analysis.

The result found that Tung Samor Sub-district has potential on eco-tourism, agro-tourism, tourism history, nature tourism adventure tourism medical tourism that can arrange activities to a tourist. The place of eco-tourism such as (1) Lan Bin and Pha Wua Long (2) Lan Hin Pum or Cha Na Hin Rong (3) Bat cave (Sok Soi cave or Pha Thu Dong cave) (4) Pa Kanap Num cave and Pa Kanap Num waterfall (5) Lan Hai Teak (6) Forest plantation view PT 22 (7) Wind Turbine (8) Pine Hill (9) Dao Bon Din viewpoint (star view on the ground) that the guide can take the tourist to see from 7.00AM. – 6.00PM.

Management guide for Sub-District organization has the tourist information service at Camp Son-Na Ngua Road. Some tourist asks the direction from police or people in the village. Is of the view that the community does not have a local guide provides advice and take visitors to see the local attractions in any way.

From this research, this is the pattern of management by local guide.

Period 1 the pattern consists of local development plans guide management and establish a local guide club. For the local development plan such as (1) to review meeting management model for local tour guides. (2) to survey of tourism in the area. (3) to training management guide. (4) to study visit in Bu Sai village Nakornnayok Province, Amphawa Floating Market Samutsakhon Province, Old market SamutPrakan Province, (5) to meeting summary of the management model for local tour guides (6) to prepare of a local guide manual and (7) to practice as a local guide.

Period 2 community and school working together to develop a management model for guiding the highland community. By the activities of the enterprise homestay, Tambol Thung Samor. Guide divided in to 2 groups: Navigation guide such as 19 people who have E-kong (typical local vehical) and group 2 is the youth guide such as 18 students of Ban Thung Samor group has the following duties,

1. The duties of Navigation guide is take tourists to visit attractions in the

area and educate them along the natural attractions and eco-tourism specific.

2. The duties of youth guide is to lead and educate tourists. The point is that Khao Kho Thalepoo, Sufficiency economy learning center, Siang Puan Teak point and Herb garden at Mr.Chalam Jankhian's house, San Pu San Ya, Tung Samor temple, Na Yao temple, Kok Plak temple, Pha that Kanjana which travelers will gain knowledge and join activities of (1)Long Ya Long Nai ceremony (2)Tam Boon lan (3)Respect Guan Yin at TungSamor temple 4) Kanchana Sacrifice (5) Efficiency economy center (6) Khor Kor Thale Phoo (7) Herb garden at the president of home stay enterprise of Tambol Tung Samor.and 8) Siang Puan Tak point.

คำนำ

การวิจัยเรื่องการจัดการมัลकुเทศก์ท้องถิ่น โดยชุมชนบนพื้นที่สูง ตำบลทุ่งสมอ เป็นโครงการหนึ่งที่ได้รับทุนสนับสนุนจาก สำนักวิจัยแห่งชาติ เป็นงานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและบริการชุมชน นักศึกษาองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้สนใจศึกษาค้นคว้า โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อศึกษาบริบท และศักยภาพ ในการจัดการมัลकुเทศก์ท้องถิ่นโดยชุมชนตำบลทุ่งสมอ
2. เพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการมัลकुเทศก์ท้องถิ่นโดยชุมชนตำบลทุ่งสมอ

ความสมบูรณ์ในการวิจัยครั้งนี้ ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณและวิชาการจากสำนักงานงบประมาณและสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ(วช.) และได้รับการอนุเคราะห์จากหลายฝ่าย อาทิ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ สำนักงานเกษตรอำเภอเขาค้อ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบูรณ์ องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอ โรงเรียนบ้านทุ่งสมอ โรงเรียนบ้านนายาว กลุ่มวิสาหกิจโฮม สเตย์ตำบลทุ่งสมอ เพื่อนร่วมงาน นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ และผู้ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือที่ไม่ได้ออกนามไว้ ณ ที่นี้ ที่ได้ให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร

.พิมพ์รณ รังสิกรรพุม

สารบัญ

หน้า

คำนำ

บทคัดย่อภาษาไทย

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

สารบัญ

สารบัญตาราง

สารบัญแผนภูมิ

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1

เป้าหมาย 2

คำถามการวิจัย 3

วัตถุประสงค์ของการวิจัย 3

ขอบเขตของการวิจัย 3

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย 3

กรอบแนวคิดการวิจัย 4

นิยามศัพท์ 4

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มโนทัศน์ที่ท้องถิ่น 5

การท่องเที่ยว 14

ตำบลทุ่งสมอ 21

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 21

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 27

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 27

การเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผล การสังเคราะห์ และ 27

การดำเนินกิจกรรม

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาริบทและศักยภาพในการจัดการ 32

มัลลเทศก์ท้องถิ่นโดยชุมชนตำบลทุ่งสมอ

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาและพัฒนาารูปแบบการจัดการ 37

มัลลเทศก์ท้องถิ่นโดยชุมชน ตำบลทุ่งสมอ

บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผล 43

อภิปรายผล 48

ข้อเสนอแนะ 49

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

ประวัติผู้วิจัย

สารบัญตาราง

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 4.1 แผนปฏิบัติการการพัฒนารูปแบบการจัดการ
มัลติเทร็คท้องถิ่น โดยชุมชนบนพื้นที่สูง ตำบลทุ่งสมอ

38

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ	หน้า
แผนภูมิที่ 1.1 กรอบแนวคิดการจัดการมัลคฤเทศก์ท้องถิ่น โดยชุมชน ตำบลทุ่งสมอ	4
แผนภูมิที่ 4.1 รูปแบบการจัดการมัลคฤเทศก์ท้องถิ่น โดยชุมชน ตำบลทุ่งสมอ	37
แผนภูมิที่ 4.2 รูปแบบการจัดการมัลคฤเทศก์ท้องถิ่น โดยชุมชน ตำบลทุ่งสมอ	39
แผนภูมิที่ 5.1 รูปแบบการจัดการมัลคฤเทศก์ท้องถิ่น โดยชุมชน ตำบลทุ่งสมอ	46
แผนภูมิที่ 5.2 รูปแบบการจัดการมัลคฤเทศก์ท้องถิ่น โดยชุมชน ตำบลทุ่งสมอ	47

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นความสวยงามทางธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ รวมทั้งสิ่งดึงดูดความสนใจทางการท่องเที่ยวอื่นๆ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ

การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเป็นอย่างมาก เพราะเป็นอุตสาหกรรมที่มีธุรกิจเกี่ยวเนื่องมากมาย ก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่สังคมและชุมชน สำหรับประเทศไทย อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจในฐานะที่เป็นแหล่งรายได้สำคัญของเงินตราต่างประเทศและยังเป็นเครื่องมือในการกระจายรายได้และความเจริญไปสู่ชนบท ก่อให้เกิดการจ้างงาน การสร้างอาชีพ

รัฐบาลและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว จึงได้พยายามส่งเสริมให้คนไทยเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้น เพื่อให้เงินตราหมุนเวียนอยู่ภายใน ประเทศ แทนการท่องเที่ยวในต่างประเทศ โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพใหม่ๆ เพิ่มขึ้น

ดังนั้นจึงหวังว่ากลุ่มภาคเหนือตอนล่างจะได้เร่งพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยการกำหนดกลยุทธ์ให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและประวัติศาสตร์ร่วมยุคขึ้น แต่จากการสรุปผลการวิเคราะห์ศักยภาพกลุ่มจังหวัดด้านการท่องเที่ยวยังมีจุดอ่อนคือ กิจกรรมการท่องเที่ยวยังมีไม่ต่อเนื่องตลอดทั้งปี ขาดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นองค์ความรู้เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว

จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นจังหวัดที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยธรรมชาติและพืชพันธุ์ธัญญาหาร รวมทั้งเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมประเพณีที่เก่าแก่ ด้วยเหตุนี้จังหวัดเพชรบูรณ์จึงกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดประจำปีงบประมาณ 2549 ไว้ว่า พัฒนาเพื่อเป็นดินแดนแห่งความสุข ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และเป็นเมืองท่องเที่ยวที่ปลอดภัย สำหรับกลยุทธ์ด้านการท่องเที่ยวจังหวัดมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งรายได้หลักของจังหวัด โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ธรรมชาติ เชิงเกษตร และท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ

ตำบลทุ่งสมอเป็นตำบลหนึ่งใน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่มีธรรมชาติเป็นพื้นที่ที่สวยงามและเป็นพื้นที่เกษตรกรรมสำคัญของจังหวัด จึงมีศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเกษตร ควรนำการท่องเที่ยวมาเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนทุ่งสมอมีรายได้เสริม เพื่อมีศักยภาพด้านการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมจากการประกอบธุรกิจท่องเที่ยวท้องถิ่นเชิงนิเวศ เชิงเกษตร เชิงวัฒนธรรม ฯลฯ

มัคคุเทศก์เป็นผู้ที่มีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างมาก เนื่องจากมีโอกาสได้เข้าใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยว สามารถสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวได้ง่าย ถ้าปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและมีความซื่อสัตย์สุจริต นักท่องเที่ยวไม่ค่อยมีโอกาสได้ติดต่อกับคนในท้องถิ่นได้มากเท่ากับมัคคุเทศก์ ถ้าหากได้มัคคุเทศก์ที่ดี และเป็นคนท้องถิ่นซึ่งมีความรู้เรื่องท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดี จะทำให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกพึงพอใจในการท่องเที่ยว ตลอดจนความพึงพอใจในด้านต่างๆ ย่อมส่งผลไปถึงความรู้สึกที่ดีต่อท้องถิ่น หรือ ประเทศที่นักท่องเที่ยวนั้นๆ ได้ไปเยือน มีคำกล่าวว่ามัคคุเทศก์ทำหน้าที่เหมือนกับการเป็นทูต หรือเป็นผู้แทนของคนในท้องถิ่นหรือในประเทศ

จากการเก็บข้อมูลเบื้องต้นในวันที่ 16 มิถุนายน 2551 โดยการสอบถาม สัมภาษณ์ สังเกต และสนทนากลุ่มกับผู้นำท้องถิ่น (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) ประชาชนชาวบ้าน คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอ คณะกรรมการสภาวัฒนธรรมส่วนตำบล ตัวแทนชุมชน ครู นักเรียน ตำบลทุ่งสมอ รวมทั้งตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และนักท่องเที่ยว พบว่า การท่องเที่ยวที่ผ่านมา นักท่องเที่ยวไม่ค่อยมีความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวที่มีอยู่ในตำบลทุ่งสมอ โดยเฉพาะสถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติ และด้านการเกษตร อาจเป็นเพราะขาดข้อมูล ขาดความร่วมมือจากชุมชนในการประชาสัมพันธ์ ในการจัดกิจกรรมนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี นำเสนอแก่นักท่องเที่ยว ดังนั้นทุกฝ่ายจึงเห็นพ้องต้องกันว่า ชุมชนตำบลทุ่งสมอต้องร่วมมือกันในการจัดการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เชิงเกษตร เพราะตำบลทุ่งสมอมีธรรมชาติสวยงาม ประชาชนประกอบอาชีพการเกษตร คนในชุมชน ทุ่งสมอควรช่วยกันทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว พัฒนาวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมและจัดกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมทั้งควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาสถานที่ท่องเที่ยว วัฒนธรรม ประเพณี ตำบลทุ่งสมอแก่คนในชุมชนให้มีความรู้เรื่องท้องถิ่นของตน และสามารถทำหน้าที่เป็นเจ้าของบ้าน และมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำนักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมธรรมชาติที่สวยงาม รวมทั้งผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียนในตำบลทุ่งสมอควรมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวตำบลทุ่งสมอ โดยควรจัดตั้งชมรมยุวมัคคุเทศก์ และอบรมนักเรียนให้ทำหน้าที่มัคคุเทศก์ท้องถิ่นร่วมกับตัวแทนชุมชน ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว และนำนักท่องเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติที่สวยงามของตำบลทุ่งสมอ

เป้าหมาย

1. ชุมชนตำบลทุ่งสมอมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่จัดการโดยชุมชน
2. ได้รูปแบบการจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่นโดยชุมชนตำบลทุ่งสมอ อำเภอเขาค้อ

คำถามการวิจัย

1. คำถามหลัก

การจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่นในชุมชนตำบลทุ่งสมออย่างไร

2. คำถามรอง

2.1 บริบทของชุมชนตำบลทุ่งสมอเป็นอย่างไร

2.2 ศักยภาพในการจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่นของชุมชนตำบลทุ่งสมอเป็นอย่างไร

2.3 รูปแบบการจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่นของชุมชนตำบลทุ่งสมอเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท และศักยภาพ ในการจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่นโดยชุมชนตำบลทุ่งสมอ

2. เพื่อศึกษาและพัฒนาารูปแบบการจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่นโดยชุมชนตำบลทุ่งสมอ

ขอบเขตของการวิจัย

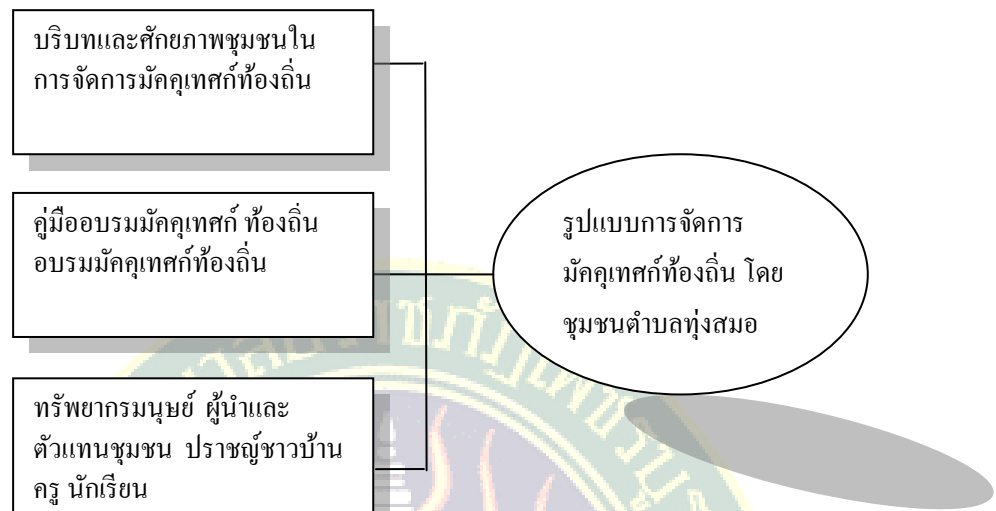
การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเกี่ยวกับ บริบทและศักยภาพการท่องเที่ยวท้องถิ่น การจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และ รูปแบบการจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่ดั่งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลทุ่งสมอ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ ประชาชน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 44 คน ได้แก่ ประชาชนใน หมู่บ้านทุ่งสมอและหมู่บ้านนายาว หมู่ที่ 1,2 ,7, 11 จำนวน 10 คน นักเรียนโรงเรียนบ้านทุ่งสมอและนักเรียนโรงเรียนบ้านนายาวจำนวน 30 คน และครูทั้งสองโรงเรียน ใช้เวลาในการวิจัย 1 ปี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

- 1.. พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ชุมชนตำบลทุ่งสมอให้มีความรู้ความสามารถในการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น
2. ชุมชนตำบลทุ่งสมอ ได้รูปแบบการจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่น
3. ชุมชน ตำบลทุ่งสมอ อำเภอเขาค้อ มีศักยภาพในการจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่น
4. ชุมชนเกิดความตระหนักในการรักษาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม

กรอบแนวคิดการวิจัย

แผนภูมิที่ 1.1 กรอบแนวคิดการจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โดยชุมชนบนพื้นที่สูง ตำบลทุ่งสมอ

นิยามศัพท์

การจัดการ หมายถึง การดำเนินการให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชนตำบลทุ่งสมอ เกี่ยวกับการท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ท้องถิ่น รวมทั้งการดำเนินการจัดตั้งชมรมชมมัคคุเทศก์ในโรงเรียน และการจัดการอบรมตัวแทนชุมชน และ นักเรียนเพื่อเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ตำบลทุ่งสมอ

มัคคุเทศก์ท้องถิ่น หมายถึง ผู้นำทาง ผู้ชี้ทางท้องถิ่นชุมชนตำบลทุ่งสมอ แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นคนต่างถิ่นให้ได้รับทราบเรื่องราวต่างๆเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรมเกษตรกรรม ตำบลทุ่งสมอ ซึ่งได้แก่ ตัวแทนชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ครู และชมมัคคุเทศก์นักเรียนโรงเรียนบ้านทุ่งสมอ

การจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่นชุมชนบนพื้นที่สูง หมายถึง การจัดกลุ่มผู้นำพาและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ได้แก่การจัดกลุ่มการเยาวชน นักเรียน และประชาชนทั่วไป ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลทุ่งสมอ คอยดูแลให้ความช่วยเหลือบริการลูกค้าด้วยตนเอง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โดยชุมชนบนพื้นที่สูง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยและคณะได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำเสนอเนื้อหาประกอบประเด็นต่างๆดังต่อไปนี้

1. มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
2. การท่องเที่ยว
3. ตำบลทุ่งสมอ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มัคคุเทศก์ท้องถิ่น

1. ความหมายของมัคคุเทศก์

มัคคุเทศก์ (Tourist) หรือที่เรียกสั้นๆว่า “ไกด์” (Guide) หมายถึง ผู้นำทาง ผู้ชี้ทางแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นคนต่างถิ่นให้ได้ทราบเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว

มัคคุเทศก์ (ราชบัณฑิตยสถาน 2525 : 626) หมายถึง ผู้นำทาง ผู้ชี้ทาง ผู้บอกทาง

“มัคคุเทศก์” ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

- (1) นำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ
- (2) ให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่และบุคคล
- (3) ได้รับค่าตอบแทน

2. ความสำคัญของมัคคุเทศก์

ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว องค์ประกอบที่สำคัญสิ่งหนึ่งที่จะขาดเสียไม่ได้ คือ มัคคุเทศก์ ซึ่งในปัจจุบันรัฐบาลมองเห็นถึงบทบาทและความสำคัญของมัคคุเทศก์ที่มีต่อระบบการท่องเที่ยว จึงได้มีการออกกฎหมายพระราชบัญญัติมัคคุเทศก์ปี พ.ศ. 2535 และในทางปฏิบัติ มัคคุเทศก์เป็นผู้ใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยวมากที่สุด และเป็นผู้ที่นักท่องเที่ยวให้ความไว้วางใจซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจหรือความไม่ประทับใจต่อการท่องเที่ยวได้ ทั้งยังเป็นตัวแทนของประเทศ ดังนั้นหากมีมัคคุเทศก์ดี มีจรรยาบรรณ มีมารยาทและมีคุณธรรม การท่องเที่ยวของประเทศก็ย่อมดีด้วย นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกประทับใจและมีความพึงพอใจในการท่องเที่ยวในประเทศนั้นและเกิดภาพพจน์ที่มีต่อประเทศที่เดินทางไปเยือน ฉะนั้นมัคคุเทศก์จึงมีหลายบทบาทในคนเดียวกัน ตั้งแต่เป็นครู นักจิตวิทยา นักแสดง รวมทั้งนักการทูตด้วย

มัคคุเทศก์ หรือ ไกด์ มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยว โดยเฉพาะธุรกิจบริการท่องเที่ยว และจากประวัติศาสตร์ที่ได้มีการศึกษาค้นคว้าก็อาจกล่าวได้ว่า “มัคคุเทศก์” เป็นอาชีพหนึ่งที่เก่าแก่ที่สุดในบรรดาอาชีพต่างๆของโลก เพราะมนุษย์เริ่มมีการท่องเที่ยวหรือการเดินทางมาเป็นเวลาช้านานแล้ว จะเห็นได้ว่าในสมัยแรกเริ่มมีผู้กล่าวถึงมัคคุเทศก์ในการเป็นผู้นำเที่ยว หรือผู้นำทาง ได้แก่ “ผู้เบิกทาง” (Pathfinders) “คนนำเที่ยว” (Bear leaders) “ ตัวแทน” (Proxemos) และคนนำทางนักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว (Cicerones)

ต่อมาได้มีการจัดทำหนังสือ “คู่มือการท่องเที่ยว” (Travelogue หรือ Guide Book) เพื่อเป็นคู่มือแนวทางในการเดินทางท่องเที่ยว จนกระทั่งถึงปี ค.ศ. 1841 ได้เริ่มมีธุรกิจทางการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง โดย “โทมัส คูก ” (Thomas Cook) ซึ่งเป็นตัวแทนจัดการนำเที่ยวขึ้น โดยที่ตัวเขาเป็นทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์คอยดูแลให้ความช่วยเหลือบริการลูกค้าด้วยตนเอง ซึ่งจัดว่าเป็น “มัคคุเทศก์เชิงชีวิต” (Live Guide) คนแรก และต่อมาเขาได้ว่าจ้างพนักงานที่มีความรู้ภาษาต่างประเทศเป็นมัคคุเทศก์ให้กับบริษัทจัดนำเที่ยวของเขา อาจกล่าวได้ว่า “มัคคุเทศก์” เริ่มถือกำเนิดในยุคของ “โทมัส คูก” และปัจจุบันความจำเป็นที่ต้องมีมัคคุเทศก์สำหรับอธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวและความรู้ต่างๆ และในทางอ้อมเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นการสร้างภาพพจน์ที่ดีให้กับประเทศ โดยเฉพาะ “มัคคุเทศก์เชิงชีวิต” (Live Guide) ที่ช่วยเหลือดูแลอำนวยความสะดวกบริการแก่นักท่องเที่ยว ดูแลความปลอดภัยในกรณีที่เกิดปัญหาต่างๆ ก็ช่วยแก้ไข ปัญหาต่างๆได้ ดังนั้น “มัคคุเทศก์เชิงชีวิต” (Live Guide) จึงมีความสำคัญโดยตรงต่อนักท่องเที่ยวและต่อธุรกิจบริการท่องเที่ยวด้วย (Kathleen Lingle Pond, 1993 : 1)

3. ความสำคัญของมัคคุเทศก์ต่อนักท่องเที่ยว

- (1) มัคคุเทศก์จะเป็นผู้อธิบายประวัติข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยว
- (2) มัคคุเทศก์เป็นผู้สร้างกิจกรรมระหว่างการเดินทาง ให้เกิดความสนุกสนาน ทำให้นักท่องเที่ยวไม่เบื่อหน่ายในการท่องเที่ยว ทำให้การท่องเที่ยวมีชีวิตชีวา และน่าประทับใจ
- (3) นักท่องเที่ยวได้ท่องเที่ยวด้วยความปลอดภัยมากกว่า เนื่องจากมีมัคคุเทศก์จะเป็นผู้ดูแลและเตือนให้นักท่องเที่ยวระมัดระวังในการท่องเที่ยว
- (4) มัคคุเทศก์จะเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวในทุกๆเรื่อง
- (5) มัคคุเทศก์จะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าแก่นักท่องเที่ยว
- (6) มัคคุเทศก์ช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวได้อย่างทั่วถึง

4 ประเภทของมัคคุเทศก์

มัคคุเทศก์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

- 4.1 “มัคคุเทศก์เชิงชีวิต” (Live Guide) ได้แก่ บุคคลที่นำทางชี้ทางให้แก่

นักท่องเที่ยว โดยให้คำแนะนำและอธิบายในขณะนำเที่ยว

4.2 “มัคคุเทศก์ไร้ชีวิต” (Guide Book) ได้แก่ เอกสารต่างๆสิ่งตีพิมพ์ที่นักท่องเที่ยวนำติดตัวไปเพื่อประกอบการท่องเที่ยว มีคำอธิบายสถานที่ท่องเที่ยว การเดินทาง อาจจะมีรูปประกอบด้วย เป็นเสมือนคู่มือการท่องเที่ยว (Travel Book)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้แยกประเภทมัคคุเทศก์ไว้ในพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยว มัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 เพื่อความชัดเจนในการพิจารณาออกใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ให้เหมาะสมและง่ายในการควบคุมให้เป็นไปตามกฎหมายจึงแบ่งประเภทมัคคุเทศก์ออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) มัคคุเทศก์ทั่วไป เป็นมัคคุเทศก์ซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับงานทั่วไป ในการนำเที่ยวนักท่องเที่ยวไปยังที่ต่างๆ ได้ทั่วราชอาณาจักร โดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศปฏิบัติงานในการบรรยายให้ความรู้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่นับตั้งแต่จุดเริ่มต้นของการเดินทางตามรายการนำเที่ยว กระทั่งเดินทางกลับ ซึ่งอาจแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

- (1) มัคคุเทศก์ทั่วไป (ต่างประเทศ) บัตรสีบรอนซ์เงิน นำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ สามารถนำเที่ยวได้ทั่วราชอาณาจักร
- (2) มัคคุเทศก์ทั่วไป (ไทย) บัตรสีบรอนซ์ทอง นำเที่ยวได้เฉพาะนักท่องเที่ยวชาวไทย สามารถนำเที่ยวได้ทั่วราชอาณาจักร
- 2) มัคคุเทศก์เฉพาะ เป็นมัคคุเทศก์ซึ่งมีความรู้เฉพาะทางเป็นพิเศษ เช่น การให้ความรู้พิเศษในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี การนำเที่ยวป่า ฯลฯ อันเป็นการให้ความรู้พิเศษอย่างอื่นที่นักท่องเที่ยวโดยทั่วไปที่มีความสนใจในด้านนั้นต้องการจะทราบ ซึ่งแบ่งออกเป็น 8 ประเภท คือ
 - (1) มัคคุเทศก์เฉพาะ (ต่างประเทศ-เฉพาะพื้นที่) บัตรสีชมพู นำเที่ยวให้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทย หรือต่างประเทศ เฉพาะจังหวัดที่ระบุไว้บนบัตรและจังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกัน
 - (2) มัคคุเทศก์เฉพาะ (ไทย-เฉพาะพื้นที่) บัตรสีฟ้า นำเที่ยวเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวไทยเฉพาะจังหวัดที่ระบุไว้บนบัตรและจังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อ
 - (3) มัคคุเทศก์เฉพาะ (เดินป่า) บัตรสีเขียว นำเที่ยวให้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยหรือชาวต่างประเทศ ในเขตพื้นที่ป่า
 - (4) มัคคุเทศก์เฉพาะ (ศิลปวัฒนธรรม) บัตรสีแดง นำเที่ยวให้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยหรือชาวต่างประเทศ ทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม วรรณคดีไทย ได้ทั่วราชอาณาจักร

(5) มัคคุเทศก์เฉพาะ (ทางทะเล) บัตรสีส้ม นำเที่ยวให้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยหรือชาวต่างประเทศ ในเขตพื้นที่ทางทะเล

(6) มัคคุเทศก์เฉพาะ (ทางทะเลชายฝั่ง) บัตรสีเหลือง ให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยหรือชาวต่างชาติ ในเขตพื้นที่ทางทะเลหรือเกาะต่างๆโดยมีระยะห่างจากชายฝั่งถึงสถานที่ท่องเที่ยวได้ไม่เกิน 40 ไมล์ทะเล

(7) มัคคุเทศก์เฉพาะ (แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ) บัตรสีม่วง ให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยหรือชาวต่างประเทศ เฉพาะภายในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่ระบุไว้ในบัตร

(7) มัคคุเทศก์เฉพาะ (วัฒนธรรมท้องถิ่น) บัตรสีน้ำตาล ให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยหรือชาวต่างประเทศ ทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ โบราณคดี เฉพาะภายในแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมท้องถิ่นที่ระบุไว้ในบัตรเท่านั้น

5. บุคลิกลักษณะที่จำเป็นของมัคคุเทศก์

บุคคลที่ทำงานในการท่องเที่ยว ควรจะมีบุคลิกลักษณะพิเศษหลายอย่างประกอบกัน เพราะมัคคุเทศก์ก็คือผู้ที่สามารถเป็นผู้นำได้ และข้อสำคัญนั่นคือ ความภูมิใจในอาชีพของตน มีความอดทนอดกลั้น มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะผู้ที่ทำหน้าที่มัคคุเทศก์ซึ่งเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ใกล้ชิดนักท่องเที่ยวตลอดระยะเวลาการนำเที่ยวเสมือนเป็นตัวแทนของประเทศในการสร้างภาพพจน์ และทำให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกประทับใจ มีความเข้าใจในภาพรวมของประเทศ ทั้งทางด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี และสถาบันอื่น ๆ ดังนั้นมัคคุเทศก์จึงจำเป็นต้องมีบุคลิกลักษณะพิเศษมากขึ้น เพื่อทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความเชื่อถือและไว้วางใจยินดีให้เป็นผู้นำในการท่องเที่ยว และแน่ใจว่าจะได้รับความเพลิดเพลินและได้ความรู้ที่ถูกต้อง เพื่อประโยชน์ต่อธุรกิจบริการท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ของประเทศด้วย บางครั้งท่านอาจเคยได้ยินคำถามเหล่านี้จากนักท่องเที่ยว

- (1) ทำไมถึงถึงต้องการมัคคุเทศก์
- (2) อะไรคือบุคลิกลักษณะที่จำเป็นของมัคคุเทศก์
- (3) มัคคุเทศก์มีบทบาทหน้าที่อะไร
- (4) ใครคือคนที่มัคคุเทศก์ต้องรับผิดชอบมากที่สุด ตัวพวกเขาเอง เจ้านายของพวกเขา

สถานที่ หรือนักท่องเที่ยว

โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว มัคคุเทศก์ที่ดีต้องมีบุคลิกทั่วไปดี บุคลิกทั่วไปประกอบด้วยบุคลิกภาพภายนอก และบุคลิกภาพภายใน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 บุคลิกภาพภายนอก

บุคลิกภาพภายนอกสำหรับมัคคุเทศก์ หมายถึง สิ่งที่ปรากฏให้เห็นได้ในตัวมัคคุเทศก์ ได้แก่

(1) ร่างกาย มัคคุเทศก์ควรให้ความสนใจและเอาใจใส่ต่อร่างกายเป็นอันดับแรก โดยพิจารณาสิ่งที่จะทำให้ผู้พบเห็นเกิดความสบายตา จมูก และอารมณ์ โดยมีจุดสำคัญๆ ในร่างกายที่จะต้องคำนึงถึง ได้แก่ ผม ไม่ปล่อยให้ยุ่งเหยิงตามบุญตามกรรม แต่ควรดูแลให้สะอาด มองดูเรียบร้อย ทั้งนี้ไม่ได้หมายถึงการตกแต่งที่จำเป็นต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย หน้าตา ต้องมีหน้าตาขี้มยิ้มแจ่มใส ไม่ขี้ขลาดหรือหน้างอ หู จมูก ฟัน ควรดูแลทำความสะอาดให้เรียบร้อยตั้งแต่จะออกจากบ้าน ไม่ควรแคะหู จมูก ฟัน ในที่

สาธารณะหรือต่อหน้าบุคคลอื่น เล็บ ตัดให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม ทั้งเล็บมือและเล็บเท้า ถ้าจะไว้ยาวก็ควรคำนึงถึงความสะดวกด้วย

(2) การแต่งกาย ควรได้รับความดูแลเอาใจใส่ โดยคำนึงถึงความสะดวกเรียบร้อยและเหมาะสมกับสภาวะแวดล้อมที่เป็นอยู่ ได้แก่ เสื้อ กระโปรงหรือกางเกง ควรให้อยู่ในสภาพที่ควรจะเป็น ทั้งรูปร่าง ลักษณะ และสีสันทน นอกจากความสะดวกเรียบร้อยแล้ว ต้องคำนึงถึงกาลเทศะที่ใช้เสื้อผ้าชุดนั้น ๆ รองเท้า ถุงเท้า ต้องสะอาด ไม่ขาดหรือชำรุด และเหมาะสมกับโอกาสหรือที่สถานที่ที่จะใช้ด้วย

(2) การพูดจา ควรระมัดระวังเกี่ยวกับคำพูด น้ำเสียง และปฏิริยาของผู้ฟัง ดังนี้

- คำพูด ควรระมัดระวัง ควรใช้ถ้อยคำให้สุภาพ เหมาะสม ไม่ใช่คำกำกวมหรือคำที่มีความหมายสองแง่สองงอม

- น้ำเสียง ไม่พูดจาห้วน ๆ หรือตะหวาดกระโชกโฮกฮากให้น้ำหนักเสียงให้เหมาะสม พูดให้ชัดถ้อยชัดคำ ไม่ช้าหรือเร็วเกินไป

- ปฏิริยาของผู้ฟัง ขณะพูดควรสังเกตปฏิริยาของผู้ฟังว่าสนใจหรือต้องการมากน้อยเพียงใด มีผู้ใดต้องการซักถาม ไม่พูดสวน

(2) กิริยามารยาท หมายถึง การแสดงออกทางสีหน้าท่าทาง และความประพฤติ จะต้องอยู่ในอาการที่สำรวม เช่น ไม่ส้วง แคะ แทะ เกา ส่วนใดๆ ของร่างกายในที่ชุมชน

5.2 บุคลิกภายใน หมายถึง สิ่งที่มีคุณเทศก์แสดงออกจากความรู้สึกภายในของมัคคุเทศก์เอง ที่สำคัญมีดังนี้

(1) มีความรู้สึกและทัศนคติที่ดีต่ออาชีพและหน้าที่ของมัคคุเทศก์ต่อธุรกิจการท่องเที่ยว และต่อชื่อเสียงของประเทศชาติ

(2) มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อนักท่องเที่ยวและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งบริษัทเจ้านายที่ตนสังกัดอยู่ และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

(3) มีสติในการปฏิบัติหน้าที่การงาน

(4) มีน้ำใจต่อนักท่องเที่ยว

(5) มองโลกในแง่ดี

(6) มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่

6. คุณสมบัติที่ดีของมัคคุเทศก์

มัคคุเทศก์จะต้องมีคุณสมบัติที่ดี เพื่อสร้างความรู้สึที่ดีต่อนักท่องเที่ยว และมีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ ดังนั้น มัคคุเทศก์ที่ดีจึงควรมีคุณสมบัติต่างๆ ดังต่อไปนี้

6.1 มินุษยสัมพันธ์ มนุษยสัมพันธ์ (Human Relationship) ได้แก่ ความสามารถในการสร้างความประทับใจและความผูกมิตรกับผู้อื่น บุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีมักเป็นบุคคลที่มีลักษณะดังนี้

(1) มองโลกในแง่ดีมีความสุจริตใจ

- (2) สดชื่น ร่าเริง และมีอารมณ์ขัน
- (3) มีน้ำใจ พร้อมที่จะช่วยเหลือ ยินดีที่ได้เห็นผู้อื่นมีความสุข
- (4) มีความเอื้อเฟื้อ รู้จักห่วงใยผู้อื่น
- (5) มีอัธยาศัย ไม่ก้าวร้าว ไม่สำคัญตนว่าเหนือผู้อื่น

6.2 มีบุคลิกภาพดี มัคคุเทศก์ที่มีบุคลิกภาพที่ดีจะช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดความเชื่อถือและไว้วางใจ บุคคลที่มีบุคลิกภาพดีมีลักษณะดังนี้

- (1) มีร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ ไม่อ้วน หรือผอมบางเกินไป
- (2) มีความคล่องแคล่วว่องไว กระฉับกระเฉง สดชื่นแจ่มใส
- (3) มีอารมณ์มั่นคง เชือกเย็น ไม่หวั่นไหวง่าย เคารพศุลกากรการณต่างๆ ได้อย่างสงบ

สุขุม

- (4) การแต่งกายเหมาะสมกับกาลเทศะ คือ เหมาะสมกับสถานที่และโอกาส
- (5) มีกิริยามารยาทอ่อนโยน
- (6) วาจาสุภาพ อ่อนหวานไพเราะ

6.3 มีความรู้ดี มัคคุเทศก์ที่มีความรู้ดี จะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง และได้รับประโยชน์คุ้มกับเงินที่เสียไป บุคคลที่มีความรู้ดีมีลักษณะ ดังนี้

- (1) สนใจสิ่งรอบตัว
- (2) ช่างสังเกต
- (3) รักการค้นคว้า
- (4) เป็นนักอ่าน

ศาสตราจารย์วิลาสวงศ์ พงศบุตร แห่งคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของมัคคุเทศก์ที่ดีไว้ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 มีใจรักที่จะทำ รักที่จะอธิบาย และสนใจศึกษาเนื้อหาข้อมูลต่างๆ และรักที่จะศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

ลักษณะที่ 1 ต้องมีบุคลิกภาพที่ดี เช่น เป็นคนกระตือรือร้น ตาหูไวที่จะสังเกตปฏิกิริยาของนักท่องเที่ยว เป็นคนเอื้อเฟื้อมีน้ำใจ วยและรูปโฉมมีส่วนช่วยให้น่าดู ท่าทางแจ่มใส แต่งกายรัดกุม ฯลฯ

ลักษณะที่ 3. มีความรู้ ได้แก่ มีความรู้เกี่ยวกับการนำชมสถานที่ต่างๆ ทั้งทางด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม และสามารถที่จะตอบคำถามได้ทุกเรื่องด้วยความมั่นใจ

นายทินวัฒน์ มฤคพิทักษ์ แห่งศูนย์พัฒนาบุคลิกภาพ ได้ให้ข้อเสนอแนะบางประการสำหรับมัคคุเทศก์ ดังนี้

- (1) มีความเป็นกันเอง
- (2) ลดความเห็นแก่ตัว
- (3) เอาใจใส่นักท่องเที่ยว
- (4) ยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ
- (5) สดชื่นร่าเริง มีอารมณ์ขัน
- (6) รู้ให้จริง (อย่าเคา)
- (7) จำชื่อลูกค้าให้ได้
- (8) หัดเป็นนักอ่านและสังเกตจดจำ
- (9) เป็นนักฟังที่ดี
- (10) สร้างทัศนคติที่ดีต่อประเทศไทย

นอกจากนี้ คุณลักษณะที่ดีของมัคคุเทศก์ดังที่ได้ยกตัวอย่างมาข้างต้นมัคคุเทศก์ควรจะมีคุณลักษณะสำคัญอื่นๆ อีก 4 ประการ คือ

- (1) ควรจะมีความรู้ทางด้านภาษาต่างประเทศในขั้นที่ใช้การได้ดี และสามารถสื่อภาษากับนักท่องเที่ยวรู้เรื่องเข้าใจ ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวหลายชาติ หลายภาษา นอกเหนือจากภาษาอังกฤษ ดังนั้นมัคคุเทศก์ควรจะมีทักษะในการพูด อ่าน ฟัง เขียน ภาษาเหล่านั้นด้วย
- (2) ควรมีอารมณ์มั่นคง มีสติและไหวพริบดี สามารถแก้ไขปัญหาได้และมีความรอบคอบ เพราะในการปฏิบัติงานในบางสถานที่อาจจะมีเหตุการณ์เฉพาะหน้าเกิดขึ้นได้ ดังนั้นมัคคุเทศก์ที่ดีต้องให้ข้อมูล คำแนะนำที่ถูกต้องในการเข้าชมสถานที่แต่ละแห่ง และเตรียมความพร้อม เช่น ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันนั้น ควรจะหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะการนำชมสถานที่ต่างๆ ทางเรือ และในป่า
- (3) มีศิลปะในการพูด รู้จังหวะ และรู้ว่าควรจะพูดอธิบายเวลาใด เรื่องอะไรก่อนหลัง และบริษัทธุรกิจนำเที่ยวบางแห่งต้องการให้มัคคุเทศก์เป็นผู้ชี้ชวนให้แก่นักท่องเที่ยวได้ซื้อบริการนำเที่ยวอื่นๆ เพิ่มเติม มัคคุเทศก์จึงต้องเป็นนักขายที่ดีด้วยสำหรับบางบริษัท
- (4) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี นอกเหนือจากความรักในการทำงาน มีศิลปะ ในการพูดที่ดี และมีบุคลิกภาพที่ดีและอื่นๆ แล้ว มัคคุเทศก์ควรมีมมนุษยสัมพันธ์ที่ดีด้วย คือ การรู้จักสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน หรืออีกในหนึ่งก็หมายถึง การติดต่อระหว่างคนกับคน เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกันเกิดความรู้สึกเชื่อถือ ไว้วางใจ ซึ่งมีหลักมนุษยสัมพันธ์ที่สำคัญบางประการ คือ
 - สร้างความเป็นไมตรี เช่น การยิ้ม การทักทาย
 - มีความจริงใจ
 - การแสดงออก การปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย
 - รู้จักฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ในบางครั้ง อาจมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักท่องเที่ยว และบางครั้งอาจเป็นข้อถกเถียงกัน เช่น ในเรื่องการเมือง ศาสนา ปรัชญา ฯลฯ แต่

ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันนั้น ควรจะหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะการหยิบยกเรื่องการเมือง ศาสนา ปรัชญา มาเป็นหัวข้อในการสนทนา

ปัจจุบันอาชีพมัคคุเทศก์นั้นเป็นที่แพร่หลายกันในวงกว้าง เชื่อหรือไม่ว่าใน ปี 2539 เป็นต้นมา อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย ทำเงินรายได้ให้ประเทศมากที่สุด และในปี 2543 น่าจะนำเงินเข้าประเทศได้ประมาณ 3 แสนล้านบาท ดังนั้นอาชีพมัคคุเทศก์จึงเป็นที่นิยมทั่วไปที่เรียนมาเฉพาะด้านการท่องเที่ยวหรือได้รับการอบรมเป็นมัคคุเทศก์ จากคำกล่าวข้างต้นถ้าเทียบกับเหตุการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยอาจจะนำเงินเข้าประเทศได้น้อยกว่าในอดีตเพราะจากเหตุการณ์ที่เกิดความวุ่นวายในสนามบินสุวรรณภูมิที่มีการยึดสนามบินเป็นที่ประทุ้งได้ก่อให้เกิดความเสียหายกับประเทศชาติเป็นอย่างมาก จึงทำให้นักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมายังประเทศไทยต้องยกเลิกเที่ยวบินหมดเหตุเกิดจากความไม่สงบในบ้านเมือง เรามาลองดูว่าอาชีพมัคคุเทศก์อย่างเราจะช่วยแก้ไขปัญหานี้ได้อย่างไร

การที่เราจะเป็นมัคคุเทศก์จะต้องมีคุณสมบัติหลักคือ มัคคุเทศก์ท้องถิ่น เป็นผู้ที่มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ขึ้นไป หรือเทียบเท่า และได้รับการอบรมเพิ่มเติม เพื่อรับวุฒิบัตรพัฒนาฝีมือแรงงาน (วพร.) เป็นเวลา 320 ชั่วโมง หรือ 40 วัน มัคคุเทศก์ภายในประเทศ และมัคคุเทศก์นำเที่ยวชาวต่างประเทศ เป็นผู้มีพื้นฐานการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ขึ้นไปต้องเข้ารับการอบรม และมีใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ และคุณสมบัติอื่นๆ ได้แก่

- (1) พูดภาษาต่างประเทศได้อย่างน้อย คือ ภาษาอังกฤษ
- (2) รักการเดินทางท่องเที่ยว และงานบริการ ปรับตัวได้ และเป็นนักแก้ไขปัญหาได้ดี
- ใน ทุกสถานการณ์
- (3) มีความเป็นผู้นำ มีความกล้า มีความรอบคอบและไม่ประมาท
- (4) มีทัศนคติดี ร่าเริง มีความเสียสละซื่อสัตย์ ซื่อตรง และอดทน
- (5) เป็นนักจัดเก็บข้อมูลที่ดี ทั้งข้อมูลการ ท่องเที่ยว ความนิยมของลูกค้า และรายชื่อ

ลูกค้าที่เป็นนักท่องเที่ยว

นอกจากนี้มัคคุเทศก์ที่ดียังต้องดูแลถึงสถานที่ท่องเที่ยวที่พานักท่องเที่ยวไปเที่ยวอีกด้วย และต้องมีใจซื่อสัตย์ต่อลูกค้าและตนเอง ทั้งนี้การเป็นมัคคุเทศก์ก็ไม่ใช่เรื่องที่ยากเกินไปหรือง่ายจนเกินไปขึ้นอยู่กับความตั้งใจของบุคคลนั้นๆ

การเป็นมัคคุเทศก์จะต้องมีทักษะ ความรู้ด้าน ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ จารีตประเพณี วัฒนธรรม วางแผนกำหนดเส้นทาง จัดกำหนดการนำเที่ยว ให้เหมาะสมกับฤดูกาล และระยะเวลา ติดต่อสถานที่พักแรม หรือเตรียมอุปกรณ์เพื่อการพักแรมในสถานที่ ที่จะนำเที่ยว หรือนำนักท่องเที่ยวชมสถานที่ และบรรยายให้นักท่องเที่ยวได้ทราบความเป็นมาของสถานที่ และท้องถิ่น แหล่งธรรมชาติที่น่าสนใจ ภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม จารีตประเพณี ความเป็นอยู่ของประชาชน จัดการพักแรม และดูแลให้ความสะดวกสบาย ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวในระหว่างการนำเที่ยว โดยพยายามจัดการให้บริการที่ต้องสร้างความพอใจ และประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวทุกคนอย่างทั่วถึงและ

ต้องมีจรรยาบรรณทางวิชาชีพ เห็นมัยรับว่าการเป็นมัคคุเทศก์ จึงถือได้ว่าเป็นหน้าเป็นตาของประเทศชาติ อีกด้วย โอกาสความก้าวหน้าของอาชีพไม่ได้วัดกันที่ตำแหน่ง แต่สามารถวัดได้จากความสามารถทางด้าน ภาษา ความอดทน และความเป็นมืออาชีพ เงินตอบแทนคืออีกหนึ่งปัจจัยที่จะทำให้คนมานิยมประกอบ ธุรกิจกันมากขึ้นคือ 1,500-3,000ต่อวันบาท

ทีนี้เราก้ทราบแล้วว่าการเป็นมัคคุเทศก์จะต้องมีการเตรียมตัวอย่างไรก่อนที่จะประกอบอาชีพนี้ เรา ต้องตระหนักถึงภาพลักษณ์ของประเทศชาติด้วยการบรรยายของมัคคุเทศก์จะส่งผลต่อภาพพจน์ต่อ ประเทศอย่างไรที่จะไม่ให้เสียหายและยังต้องส่งเสริมให้กับประเทศไทยอีกด้วย

7. บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของมัคคุเทศก์

เป็นที่ทราบกันดีว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศเป็น อย่างมาก และส่วนประกอบสำคัญหนึ่งของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในอันที่จะน่านักท่องเที่ยวให้รู้เห็นถึง ความสวยงามของบ้านเมือง ความประณีตของศิลปะ ความสูงส่งของวัฒนธรรม ความดีงามของขนบธรรมเนียม ประเพณี และความงามของทิวทัศน์ ธรรมชาติ รวมทั้งอื่นๆ อีกมากมาย ก็คือผู้ที่ทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ นั่นเอง เพราะฉะนั้นมัคคุเทศก์จึงควรจะได้เรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบ คุณสมบัติอันจำเป็นที่มัคคุเทศก์จะทำให้ชื่อเสียงของประเทศชาติเป็นที่รู้จักทั่วโลก และช่วยเพิ่มพูนจำนวน นักท่องเที่ยวในประเทศไทยให้มากขึ้น

หน้าที่และความรับผิดชอบของมัคคุเทศก์ มีดังนี้ (เถลิง สวาสดิพันธ์, 2552 : 258-260)

7.1 เป็นตัวแทนของชาติ

- (1) สร้างภาพพจน์ที่ดีให้แก่ชาติ และหลีกเลี่ยงที่จะทำให้ภาพพจน์ ของประเทศเสียหาย
- (2) นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปวัฒนธรรม ตลอดจน

ชีวิตความ ให้

- (3) นักท่องเที่ยวเข้าใจในสถาบันต่างๆของชาติ

7.2 ความรับผิดชอบของบริษัทที่ต้นสังกัดตามที่ได้รับมอบหมาย

- (1) ลักษณะของบริษัทนำเที่ยว
- (2) งานที่จะมอบให้มัคคุเทศก์เข้ารับนักท่องเที่ยวจากสนามบิน รายการนำเที่ยว และ

การส่งนักท่องเที่ยวออกจากสนามบิน ฯลฯ

8. สิ่งที่มีมัคคุเทศก์พึงปฏิบัติ

นอกจากมารยาทและจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์แล้ว มัคคุเทศก์ยังต้องคำนึงถึงสิ่งที่มีมัคคุเทศก์พึง ปฏิบัติ ซึ่งมีดังต่อไปนี้

- (1) ต้องรู้จักขอโทษและขอบคุณ
- (2) หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ
- (3) ต้องให้ความสนใจและช่วยเหลือคนแก่ คนพิการ เด็ก อย่างใกล้ชิด เช่น การขึ้นลงรถ ข้ามถนน การขึ้นบันได
- (4) ก่อนที่จะพูดหรือบรรยาย ต้องสำรวจความพร้อมในการรับฟังของนักท่องเที่ยว เพราะบางคนค้นหาของยังไม่พบ หรือกำลังคุยกับเพื่อน ฯลฯ
- (5) รักษาภิรียมารยาทที่ดีงามของคนไทย ให้นักท่องเที่ยวรู้สึกประทับใจ
- (6) ต้องเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตนและให้เกียรติกับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะในเรื่องที่ มัคคุเทศก์กำลังบรรยายอยู่ ถ้ามีนักท่องเที่ยวถามหรือขัดคอขึ้น มัคคุเทศก์จะต้องแสดงความสนใจและขอให้ เข้าได้พูดบ้าง และกล่าวขอบคุณทุกครั้งที่นักท่องเที่ยวถาม
- (7) ในขณะที่นักท่องเที่ยวนั่งอยู่ในรถ อย่าปล่อยให้บรรยากาศเงียบโดยเว้นระยะไม่พูดอะไรเลย อย่างน้อยก็กล่าวคำต้อนรับ เล่าเรื่องวัฒนธรรมไทย ชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย หรือเรื่องที่จะ ให้นักท่องเที่ยวไปชม
- (8) ให้คำแนะนำกับนักท่องเที่ยวในเรื่องทั่วไป เช่น เรื่องการคมนาคม ขนส่ง เวลาทำ การของไปรษณีย์ หรือการติดแสดมภ์ที่จะส่งไปประเทศต่างๆ อัตราการแลกเปลี่ยนเงินตรา
- (9) ถ้านักท่องเที่ยวต้องการถ่ายรูป มัคคุเทศก์ควรให้โอกาสกับนักท่องเที่ยว โดยอาจ กำหนดเวลาไว้เลยว่า จะให้เวลาถ่ายรูปนานเท่าใด

9. สิ่งที่มีัคคุเทศก์ไม่พึงปฏิบัติ

- (1) ไม่ตะโกน ดบมือดังๆ เพื่อเรียกนักท่องเที่ยวให้เข้ามาหา เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ
- (2) ไม่พูดจาว่า เมื่อนักท่องเที่ยวมาถึงสถานที่นัดหมายเข้าไป เพราะนักท่องเที่ยวอาจ ไม่เข้าใจ และ อาจจะทำให้ นักท่องเที่ยวรู้สึกถูกว่าต่อหน้าคนอื่น
- (3) ไม่ทำตัวเป็นครู ตั้งหน้าแต่จะสอน เพราะนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มจะสนใจแตกต่างกัน เช่น นักท่องเที่ยวที่เป็นครูหรือหมอ อาจจะสนใจเรื่องความรู้มากกว่ากลุ่มคนงานบริษัทห้างร้าน
- (4) ไม่ควรสูบบุหรี่หรือดื่มสุราขณะปฏิบัติงาน
- (5) ไม่ควรแสดงความรำคาญเมื่อนักท่องเที่ยวซักถามในกรณีที่พักมีัคคุเทศก์บรรยาย แล้ว เพราะ
- (6) นักท่องเที่ยวอาจจะสนใจในเรื่องนั้นๆ อยู่แล้ว
- (7) ในกรณีที่นักท่องเที่ยวถาม และมีัคคุเทศก์ไม่มีความรู้ในเรื่องนั้นๆ ก็ให้ตอบว่า เสียใจที่ไม่มีความรู้ในเรื่องนั้นๆ แต่จะไปค้นคว้าหาคำตอบมาให้ทีหลังอย่าตอบคำถามต่างๆ ที่ไม่ทราบ

การท่องเที่ยว

1. ความหมาย

ความหมายของคำต่างๆที่เกี่ยวข้องกับ “การท่องเที่ยว” (Tourism) มีดังนี้

การท่องเที่ยว (Tourism) คำว่า การท่องเที่ยวนี้มีความหมายกว้างขวางมาก แต่สามารถกำหนดได้โดยมีเงื่อนไขที่สำคัญ 3 ประการ ซึ่งเป็นเงื่อนไขตามหลักสากลโดยเฉพาะขององค์การ

(1) การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Union of official Travel Organization หรือ IUOTO) คือ ต้องเป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว

(2) ต้องเป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ

(3) ต้องเป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่มีใช้เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ในงานนั้น

นักท่องเที่ยว (Tourist) คือ ผู้มาเยือนชั่วคราว ซึ่งมักจะมาพักอาศัยอยู่ในประเทศที่มาเยือนอย่างน้อย 24 ชั่วโมง

(1) เพื่อการพักผ่อน เพื่อความเพลิดเพลิน เพื่อสุขภาพ เพื่อการศึกษา การกีฬา และการประกอบศาสนกิจ

(2) เพื่อจัดดำเนินธุรกิจ การปฏิบัติการกิจที่ได้รับมอบหมายการปฏิบัติเกี่ยวกับครอบครัว และการประชุมต่างๆ

(3) เพื่อเยี่ยมครอบครัวญาติพี่น้อง

(4) เพื่อราชการ การติดต่องานของราชการ

(3) เพื่อเข้าประชุมสัมมนา

รูปแบบการท่องเที่ยว

รูปแบบการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์ยุคแห่งการสื่อสารจับไว เทคโนโลยีทันสมัยหรือที่จะมักจะเรียกกันว่า ยุคโลกาภิวัตน์ ทุกสิ่งทุกอย่างเปลี่ยนแปลงไป ผู้คนเดินทางด้วยความรวดเร็วขึ้น มีการติดต่อสื่อสารหลายรูปแบบที่รวดเร็วขึ้น ตลอดจนรูปแบบชีวิตความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายมากขึ้น ในขณะเดียวกันเมื่อทุกอย่างมีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วย่อมจะมีผลกระทบและมีปัญหาเกิดขึ้น เช่น การปรับตัวของผู้คนในบางกลุ่มของสังคมที่มีการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงได้ไม่ทัน ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชั้นบรรยากาศของโลกที่มีผลต่อชีวิตของมนุษย์ สัตว์ และพืช รวมทั้งระบบนิเวศ จากผลกระทบดังกล่าวเริ่มทำให้นักวิทยาศาสตร์และนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตื่นตัวตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีตลอดจนมีการคิดค้นสิ่งต่างๆ ทดแทนสิ่งที่เป็นอันตรายต่อชีวิต เช่น การเลิกใช้น้ำมันที่มีส่วนผสมสารตะกั่ว การนำวัสดุต่างๆ กลับมาใช้ใหม่ (Recycle) การคิดค้นใช้วัสดุอื่นทดแทนวัสดุที่จะขาดแคลน เช่น เชื้อกระดาษ ไม้ เป็นต้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้มีผลทำให้วิถีชีวิตของมนุษย์

เปลี่ยนแปลงไปรวมถึงการเดินทางท่องเที่ยวหรือการพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งปัจจุบันการเดินทางท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไปด้วย สาเหตุหนึ่งเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมธรรมชาติหรือทรัพยากรทางท่องเที่ยวเสื่อมโทรมลง จึงเกิดแนวความคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวควบคู่กับการจัดการท่องเที่ยวในหลายๆ หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เกิดการท่องเที่ยวในรูปแบบที่มีชื่อเรียกต่างๆ กันไป เช่น การท่องเที่ยวโดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หรือการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวโดยตรง จึงเล็งเห็นความจำเป็นที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวควบคู่กับการอนุรักษ์ จึงได้กำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (พ.ศ. 2538- 2539) ขึ้น เพื่อใช้เป็นกรอบในการกำหนดทิศทางการปฏิบัติงาน(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2538:1-23)

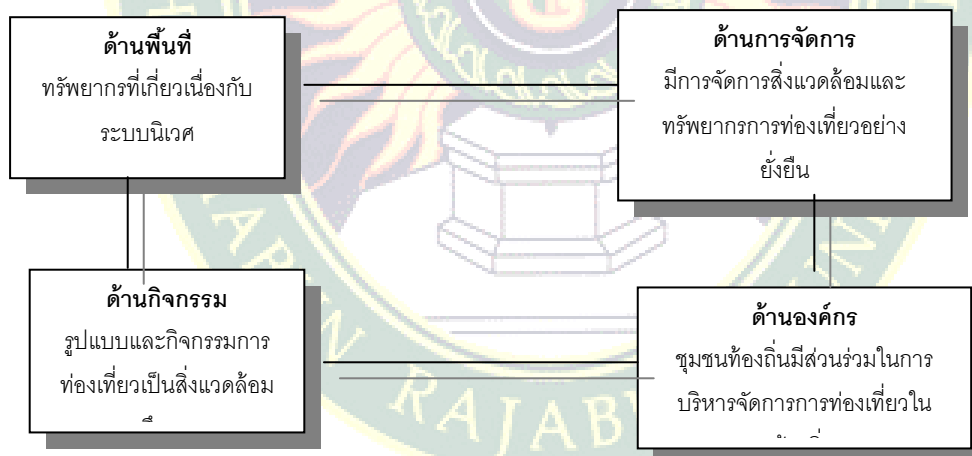
1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในโลกยุคปัจจุบันการแข่งขันกันของมนุษย์มีมากขึ้นในทุกด้านทำให้มนุษย์เกิดความเครียด วิธีหนึ่งที่มนุษย์ใช้คลายความเครียดคือการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการพักผ่อนหย่อนใจและมนุษย์ได้กลับเข้าสู่ธรรมชาติ ขึ้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นกระแสนิยมในยุคนี้

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ(Ecotourism) หมายถึง “การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย2540) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นคำที่ใช้เรียกการท่องเที่ยวธรรมชาติเป็นหลักแต่ในการอ้างอิงอย่างเป็นทางการยังไม่มีชื่อภาษาไทย บางครั้ง ก็เรียกว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงศึกษาระบบนิเวศ การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์นิเวศสัญจร นิเวศท่องเที่ยว ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ การปรับตัวขององค์กรและชุมชนที่ดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวในประเทศไทยจึงอนุโลมให้มีการเรียก “Ecotourism” แปลว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างไรก็ตามท่ามกลางกระแสท้องถิ่นนิยมที่มุ่งเน้นให้มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและให้ความสำคัญกับสิทธิชุมชนท้องถิ่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 46 และมาตรา 56 จึงได้บัญญัติให้สิทธิชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้ท้องถิ่นพึงตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นตามมาตรา

78 รวมทั้งกระแสการเรียกร้องของชุมชนท้องถิ่นท่ามกลางแนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมดังนั้นโครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จึงได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวของตนเอง โดยได้นิยามเชิงปฏิบัติการในทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่าหมายถึงทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยว ที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคน เป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมรวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงาน ตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูก รุ่นหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ” (สินธุ์ สโรบล และคณะ 2546 : 11-12)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นแนวคิดหนึ่งที่สามารถทำให้เกิดความยั่งยืนทั้งทรัพยากรธรรมชาติและชุมชน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการและต่างสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในการกำหนดกรอบการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านฟองใต้ จึงได้อาศัยกรอบแนวคิดองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมาเป็นกรอบทฤษฎีซึ่งองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีอยู่ด้วยกัน 4 ประการตามรายละเอียดในรูปที่ 2.1 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2544 : 3)

รูปที่ 2.1 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544 : 3)

ราล์ฟ บัคลีย์ (Ralf Buckley) ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนานาชาติมหาวิทยาลัยกรีฟฟิธ ออสเตรเลีย ให้แนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ 5 ประการ คือ (1) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการดูแลอย่างยั่งยืนด้วยรูปแบบและการบริหารที่ถูกต้อง (2) เป็นการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของธรรมชาติ (3) มี

การศึกษาเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมหรือสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก (4) เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ และ(5) สร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว จากแนวคิดนี้สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2540) ได้ดัดแปลงความคิดของราล์ฟ บัคลีย์ และพัฒนามาสู่องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน 4 ด้าน ดังนี้ (อึ้งในสินธุ์ สโรบล 2546: 26-28)

ด้านที่ 1 องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลักมีธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับ ระบบนิเวศในพื้นที่ ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึงมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ

ด้านที่ 2 องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบและจะต้องไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรการจัดการสิ่งแวดล้อมการป้องกันและกำจัดมลพิษ ควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขตเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน

ด้านที่ 3 องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อพูนความรู้ประสบการณ์ความประทับใจ สร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยวประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง อาจกล่าวได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา

ด้านที่ 4 องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้การยกระดับคุณภาพชีวิต การได้รับผลตอบแทนกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยท้องถิ่นเข้ามามีส่วนในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพทั้งท้องถิ่นในที่นี่เริ่มต้นจากระดับรากหญ้าจนถึงองค์กรปกครองท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้เสีย เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน

จึงพอสรุปได้ว่าองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Elements of Ecotourism) มี 4 องค์ประกอบ คือ (1) **ด้านพื้นที่** เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (2) **ด้านการจัดการ** มีการจัดการอย่างยั่งยืนสร้างความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (3) **ด้านกิจกรรมและกระบวนการ** สามารถให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ สร้างความตระหนัก และปลูกจิตสำนึกต่อนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและประชาชนท้องถิ่น (4) **ด้านการมีส่วนร่วม** ต้องให้ชุมชนและประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม กระจายรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิต ผลตอบแทนจากการท่องเที่ยว นำกลับมาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว หากท้องถิ่นใดมีทุนเดิมครบทั้ง 4 องค์ประกอบแต่ขาดการจัดการที่ดี ก็จะไม่ประสบผลสำเร็จได้ จึงควรริเริ่มเร่งพัฒนาและสร้างมาตรฐานของตนขึ้นมาเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในท้องถิ่นของตน

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. ความหมายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวในทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพื้นที่ในแง่ใดแง่หนึ่ง กิจกรรมการท่องเที่ยวอาจเป็นการผสมผสานกันระหว่างชมสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เมืองเก่า การชมการแสดงทางวัฒนธรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงมีความหลากหลายสามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้ (ทวีป สิริศรี 2547)

- 1.1 แหล่งสำคัญทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดี
- 1.2 แหล่งที่มีวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์
- 1.3 แหล่งที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมเป็นเอกลักษณ์
- 1.4 บริเวณที่มีการค้าและการประกอบอาชีพที่น่าสนใจ
- 1.5 เมืองใหญ่ที่มีการผสมผสานของแหล่งหลายประเภท
- 1.6 พิพิธภัณฑ์และสถานที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม
- 1.7 เทศกาลทางวัฒนธรรมที่มีความหมายต่อนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม

ธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึงกิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต และการให้บริการด้านวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่จัดให้แก่นักท่องเที่ยวและทำให้เกิดรายได้กับชุมชน

2. ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ลักษณะสำคัญการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมี 9 ประการด้วยกัน คือ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา 2548)

2.1 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี โดยยึดหลักที่ว่าต้องอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อให้สามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลัง

2.2 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการ อย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักไม่ให้เกิดผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อม หรือให้กระทบน้อยที่สุด

2.3 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้คงไว้ซึ่ง วิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว ที่ ต้องการศึกษาค้นคว้าความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย

2.4 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้แก่ นักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวและ ประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์ จากการท่องเที่ยว และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

2.5 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ชุมชน ท้องถิ่นมีส่วนร่วม และได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว

เป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น

2.6 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยว ในลักษณะที่มีการตลาดของบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยยึดหลัก ให้ธุรกิจท่องเที่ยวเน้นในเรื่องอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

2.7 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ โดยการเพิ่มคุณค่า ของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้ต้องการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก โดยยึดหลักที่ว่าต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.8 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงขีดความสามารถรองรับของพื้นที่และความสะอาดของพื้นที่ โดยการยึดหลักที่ว่าต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ในทุก ๆ ด้าน และต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ

2.9 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว โดยยึดหลักว่าป้องกันรักษาความปลอดภัย แก่นักท่องเที่ยวอย่างเข้มงวด เพื่อให้แก่นักท่องเที่ยวอบอุ่นใจ

3. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-Tourism) เป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่ได้ทั้งความเพลิดเพลิน และความรู้ นำกลับไปประยุกต์ใช้หรือประกอบอาชีพได้ เหนืออื่นใดนี้คือการได้หวนกลับไปค้นหา เรียนรู้เข้าใจ ภาควิชาภูมิกับอาชีพเกษตรกรรม รากฐานของแผ่นดินไทย ที่เปี่ยมไปด้วยคุณค่าภายใต้แนวคิด ปรัชญาองค์ความรู้ ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษเกษตรกรไทย ได้สัมผัสกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนาชนบทขนบ ธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี รูปแบบกิจกรรม และการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่หลากหลาย ทั้ง วิถีดั้งเดิมจนถึงการใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ท่ามกลางทัศนียภาพธรรมชาติที่สวยงาม บริหารจัดการโดยเกษตรกร หรือชุมชน ความประทับใจที่เกิดจากการได้ชม ชิม ชื้อผลิตภัณฑ์ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ก่อเกิดความรู้ ทักษะ และประสบการณ์แก่ผู้มาท่องเที่ยว ทั้งยังส่งผลให้เกิดรายได้แก่ชุมชนจากการจำหน่ายผลผลิตการเกษตร ผลิตภัณฑ์แปรรูป ค่าตอบแทนจากการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

ตำบลทุ่งสมอ

ตำบลทุ่งสมอ มีสภาพภูมิประเทศที่มีลักษณะเป็นเนินเขาสลับกับพื้นที่ราบ มีเนื้อที่ประมาณ 40 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 25,000 ไร่ บริเวณที่ตั้ง มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

- ทิศเหนือติดต่อกับตำบลแกมป่สน
- ทิศใต้ติดต่อกับตำบลเขาค้อ
- ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลบึงน้ำเต้า
- ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลทุ่งสมอมีทั้งหมด 11 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านทุ่งสมอ บ้านนายาว บ้านแก่งออย บ้านฝาย บ้านโนน บ้านน้อยเจริญ บ้านประชาสุขสันต์ บ้านนา บ้านโคกแปก บ้านใหม่พัฒนา และบ้านวงศ์ปัญญา มีประชากร 4,1187 คน ชาย 2093 คน หญิง 2094 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 1047 คน/ตารางกิโลเมตร จำนวน 931 หลังคาเรือน อาชีพหลักของประชากรคือ อาชีพเกษตรกรรม มีทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ เช่น ป่าสนซึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติในที่สาธารณะประโยชน์ 100 ไร่ ป่าสงวนอนุรักษ์ 10 ตารางกิโลเมตร เขตอุทยานแห่งชาติ 10 ตารางกิโลเมตร จุดเด่นของพื้นที่ คือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ และมีธุรกิจการท่องเที่ยวจากการตั้งสถานที่พักแรมและรีสอร์ท จำนวนมาก ทำให้ประชาชนมีรายได้ในการขายสินค้าของชุมชน และผลิตผลทางการเกษตรพืชผักเมืองหนาวให้กับนักท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามผลของการวิจัยของนักวิจัยได้ค้นพบปัญหาของชุมชนตำบลทุ่งสมอที่เป็นผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ ปัญหาด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ขาดการอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่น ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ดินเสื่อมสภาพ และป่าไม้ถูกทำลาย ใช้สารเคมีในการเกษตร ปัญหาการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในตำบล ขาดงบประมาณในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว (2547) กล่าวว่า จากการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนทุ่งสมอพบว่าศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนทุ่งสมอมีศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กล่าวคือ พื้นที่ของตำบลทุ่งสมอเดิมเป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของชาวเขาเผ่าม้ง และเผ่าลีซอ ต่อมาได้มีคนจากพื้นที่ราบขึ้นมาทำไร่ข้าวโพด ซึ่งส่วนใหญ่อพยพมาจากเขตพื้นที่ใกล้เคียงในจังหวัดเพชรบูรณ์ พิจิตร และพิษณุโลก เขตพื้นที่นี้มีประวัติศาสตร์การสู้รบของคนไทยที่มีแนวคิดต่างอุดมการณ์กัน จนเป็นสงครามนองเลือดสู้รบระหว่างคนไทยด้วยกันตั้งแต่ พ.ศ. 2513–2525 เป็นยุคที่คอมมิวนิสต์เข้าแทรกแซงประเทศไทย โดยเฉพาะเขาค้อเป็นพื้นที่ประกาศเขตยึดตรวจ และจัดตั้งเป็นเมืองหลวงของพรรคคอมมิวนิสต์ ดินแดนแห่งนี้จึงเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในระดับประเทศและระดับโลกเมื่อสงครามยุติลงพื้นที่แถบนี้ก็ได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็ว มีเส้นทางคมนาคมสะดวก และมีโครงการพัฒนาจากหน่วยงานของรับหลายโครงการ พร้อมทั้งให้เอกสารสิทธิในที่ทำกิน อาชีพของประชากรส่วนใหญ่เป็นอาชีพเป็นเกษตรกรมีรายได้หลักจากการปลูกพืชผัก มีวิถีชีวิต

แบบชาวชนบททั่ว ๆ ไป มีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมแบบอีสาน สามารถจัดกิจกรรมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยวได้ถือว่าเป็นศักยภาพด้านพื้นที่ นอกจากนี้ตำบลทุ่งสมอยังมีเขตพื้นที่ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติเขาค้อและอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงเป็นช่องลมทะเลจีนใต้พัดผ่าน จึงทำให้อากาศหนาวเย็นตลอดทั้งปี และเป็นเมืองบนภูเขา ซึ่งเต็มไปด้วยทิวเขาน้อยใหญ่สลับซับซ้อนกันเป็นทิวเขาสวยงาม มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตพื้นที่หลายแห่ง แต่ยังไม่ได้รับการพัฒนา ได้แก่ จุดชมวิวยอดเขาลานหินปุ่ม ถ้ำค้างคาว ชำนาเสียงไฮ ถ้ำน้ำตกผาทอง หมู่บ้านชาวเขาเผ่าลีซอ (บ้านเพชรคำ) ซึ่งมีศักยภาพจัดในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวได้ เช่น การเดินป่า แคมป์ปิ้ง และกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร สำหรับบริบทชุมชนได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น

จากข้อค้นพบบริบทและศักยภาพการท่องเที่ยวของตำบลทุ่งสมอพอจะกล่าวได้ว่า ตำบลทุ่งสมอมีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านพื้นที่อย่างสมบูรณ์ ตามองค์ประกอบที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกำหนดไว้ กล่าวคือ มีแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติเป็นหลัก มีธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และชาวบ้านการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนต้องดำเนินการเกี่ยวกับ การเป็นมัคคุเทศก์การรักษาความปลอดภัยอาหารหวานคาว การจัดทำป้ายบอกทาง ทำข้อมูลการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว การจัดการตลาดท่องเที่ยว การจำหน่ายสินค้าพื้นบ้านและของที่ระลึก การแสดงทางวัฒนธรรมพื้นบ้าน การจัดทัวร์ป่าและ Camping พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง เพิ่มกิจกรรมเกี่ยวกับวิถีชีวิตแบบชนบทปรับค่าบริการสิ่งอำนวยความสะดวกและอาหารให้ถูกลง พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ให้องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาช่วยเหลือและร่วมกิจกรรมพัฒนา ทำตลาดการท่องเที่ยวให้โตขึ้น จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้หลากหลาย เช่น จัดเส้นทางจักรยาน จักรยานยนต์ ล่องแพตกปลาจัดให้มี Home stay และ กำหนดมาตรฐานการให้บริการ และมีการจัดที่พักแบบกางเต็นท์ จากข้อค้นพบ ตำบลทุ่งสมอเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศครบทั้ง 4 องค์ประกอบดังนี้

1. ด้านพื้นที่

1.1 พื้นที่ธรรมชาติ

ตำบลทุ่งสมอมีสภาพพื้นที่เป็นภูเขาน้อยใหญ่เรียงรายสลับซับซ้อนดูเหมือนดั่งเช่นเป็นทะเลภูเขา มีอากาศหนาวเย็นตลอดทั้งปีเพราะเป็นช่องลมทะเลจีนใต้พัดผ่าน มีเขตพื้นที่ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติสองแห่งคือ อุทยานแห่งชาติเขาค้อและอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ทำให้มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติหลายแห่งในเขตพื้นที่ ได้แก่ (1) จุดชมวิวยอดเขาเป็นพื้นที่ราบอยู่บนยอดเขาสูง สามารถมองเห็นพื้นที่อำเภอเขาค้อ อำเภอหล่มสัก อำเภอหล่มเก่า อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ และภูกระดึงได้ (2) ลานหินปุ่ม พื้นที่เป็นลานหินปุ่มเหมือนอย่างที่ภูหินร่องกล้า (3) ถ้ำค้างคาว เป็นถ้ำที่มีลักษณะแปลกกว่าถ้ำอื่นๆ คือ เป็นอุโมงค์ใต้ดิน มีปากถ้ำแคบและลึกลงไปใต้ดิน สูงประมาณ 20 เมตร ผกค.เคยใช้เป็นที่พักภัยและที่ประชุมวางแผนการรบ

(4) ถ้ำน้ำตก มีความแปลกที่มีถ้ำอยู่ใต้น้ำตกและมีผาที่แสงส่องเข้าไปแล้วเป็นสีทอง และ (5) พื้นที่ บริเวณ คั่นพบวัตถุโบราณ มีเครื่องปั้นดินเผาและเครื่องถ้วยชามสังคโลกอายุหลายร้อยปีอยู่เขาหลังถ้ำ

1.2 พื้นที่ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น

ในด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนมีลักษณะหลากหลายมีทั้งในรูปของการบอกเล่าสืบทอดต่อกันมา เช่น นิทานปรัมปราสาขาสังกะสีในด้านการเสริมสร้างเศรษฐกิจเพื่อการยังชีพเช่น การทอผ้า การล่าสัตว์การประกอบอาหารพื้นบ้านที่มีรายการอาหารผัดเผ็ดแตกต่างจากท้องถิ่นอื่นแต่รสชาติจะคล้ายกับภาคอีสาน ความเชื่อ เช่น เชื่อในโชคกลางถ้ำคือมีการบนบานศาลกล่าวให้ปู่สังกะสาขาสังกะสีช่วยเปิดป่าให้ตนหาของป่าได้มีการนับถือผีเจ้าป่าเจ้าวเข้าทรงมีประเพณี 12 เดือน คล้ายกับท้องถิ่นอื่นๆ เป็นต้น วัฒนธรรมของตำบลทุ่งสมอล้วนแต่สะท้อนภูมิปัญญาอันหลากหลายและน่าสนใจโดยเฉพาะมีประวัติศาสตร์การสู้รบของคนไทยด้วยกันซึ่งมีความขัดแย้งกันทางอุดมการณ์ เป็นที่รู้จักกันทั้งในและนอกประเทศ จึงพอกล่าวได้ว่าชุมชนทุ่งสมอมีต้นทุนทางวัฒนธรรมเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าเป็นศักยภาพทางการท่องเที่ยวสูง สามารถตอบปัญหาของวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ได้ การศึกษาบริบทชุมชนโดยการทำประชาคมทั้งสองครั้งประชาชนและทีมวิจัยได้ศึกษาและมีส่วนร่วม พบว่า ในพื้นที่ของตนเองนั้นอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติทั้งดงามิวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนไม่เหมือนใครจึงเป็นที่น่าสนใจ สามารถนำไปพัฒนาเป็นต้นทุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้

2 ด้านการจัดการ

องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอได้บรรจุการพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ในนโยบายของตำบล พ .ศ 2547 เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม กล่าวคือมุ่งที่จะปรับปรุงภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมของตำบลให้สวยงาม โดยจัดโครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ตำบลอย่างน้อย 1 แห่ง และอีกข้อหนึ่งด้านทรัพยากรธรรมชาติ มุ่งที่จะพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวของตำบล การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนทุ่งสมอ มีลักษณะการดำเนินงานในรูปแบบขององค์กรภาครัฐเป็นผู้นำและประสานกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ให้มีกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น การจัดกิจกรรมแข่งขันแอนดรูโร่รุ่นต่างๆตามโครงการเปิดแหล่งท่องเที่ยวเขาหลังถ้ำ หมู่ที่ 7 ตำบลทุ่งสมอ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยกำหนดเส้นทางการแข่งขันผ่านพื้นที่ท่องเที่ยวในเขตชุมชนทุ่งสมอ 5 แหล่งด้วยกันคือ จุดชมวิว ลานหินปุ่ม ถ้ำค้างคาว ถ้ำน้ำตกผาทอง บริเวณพื้นที่ที่พบวัตถุโบราณเครื่องปั้นดินเผาสำหรับฐานทรัพยากรธรรมชาติที่ 5 แห่งนี้เป็นพื้นที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาค้อและอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงหน่วยงานของรัฐ กรมป่าไม้ได้อนุญาตโดยการออกประกาศและบทลงโทษผู้ที่เข้าไปหาประโยชน์จากป่า อันก่อให้เกิดความเสียหายกับทรัพยากรป่าไม้ในส่วนของชุมชน และชุมชนทุ่งสมอได้อนุญาตทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะพื้นที่เขตเขาหลังถ้ำบริเวณลานหินปุ่ม ได้มีประกาศจากเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล สำหรับพื้นที่ป่าที่อยู่ห่างจากลานหินปุ่ม 3 กิโลเมตร เป็นเขตป่าอุทยานแห่งชาติเขาค้อซึ่งมีประกาศและบทลงโทษของกรมป่าไม้ ป่าแห่งนี้จะมีถ้ำลึกลงไปใต้ดินดังที่กล่าวมาในเบื้องต้น ปัจจุบัน

อยู่ในเขตคุ้มครองของป่าไม้ การอนุรักษ์ป่าตามพื้นที่วัด โดยเอาผ้าเหลือง (จีวรพระ) ห่อหุ้มตามต้นไม้ ริมถนนองค์การบริหารส่วนตำบลได้ร่วมกับชาวบ้านทำกิจกรรมปลูกไม้ดอกในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

3. ด้านการมีส่วนร่วม

ชาวบ้านได้เข้าร่วมกิจกรรมในกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมทุกระบวนการเช่น เข้าร่วมกิจกรรมประชุม เข้าฝึกอบรม ไปศึกษาดูงาน ร่วมสำรวจเส้นทาง และร่วมในกิจกรรมของชุมชนในการอนุรักษ์และรักษาทุนเดิมของชุมชน รายละเอียดศึกษารายละเอียดได้ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

4. ด้านกิจกรรม

ชุมชนได้จัดกิจกรรมเปิดแหล่งท่องเที่ยวเขาหลังชัยจัดกิจกรรมแข่งจักรยานยนต์จากการประชุม การเข้าฝึกอบรม ได้ร่วมกันพัฒนาเส้นทางเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว และร่วมกันออกระเบียบข้อกำหนดสำหรับให้ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวเป็นแนวปฏิบัติ อีกทั้งช่วยกันคิดหาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้าน และนักท่องเที่ยวเข้าใจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์โดยใช้กิจกรรมนำเที่ยวเช่น แข่งวелоจักรยานจักรยานยนต์และรถยนต์นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวไว้ ณ. สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลมีเอกสารแผ่นพับแนะนำเส้นทางท่องเที่ยว มีภาพถ่ายแหล่งท่องเที่ยว และมีคู่มือวัดวัดโบราณที่ค้นพบในเขตพื้นที่ตำบลทุ่งสมอ เมื่อถึงช่วงเทศกาลการท่องเที่ยวองค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดเจ้าหน้าที่ คอยให้ข้อมูลต่างๆ และรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวโดยร่วมมือกับตำรวจท้องที่ชาวบ้านได้ร่วมกันกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยมีจุดเริ่มต้นที่วัดนายาว

จากการสำรวจเส้นทางท่องเที่ยว 2 ครั้ง โดยได้สำรวจเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่ และพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

1) การสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง

ทีมวิจัยและคณะอันประกอบด้วย ผู้วิจัย ทีมวิจัย ตัวแทนชุมชนและชุมชนใกล้เคียง ได้เดินทางสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวตามที่ชาวบ้านได้กำหนดไว้ได้แก่ เส้นทางที่ 1 และ 2 การสำรวจเส้นทางครั้งนี้ทำให้ได้เรียนรู้ระบบนิเวศ

(1) เส้นทางที่ 1 เริ่มต้นของการสำรวจเส้นทางครั้งนี้คือที่ วัดนายาว เดินทางด้วยรถอีโก่ง (สะกายแลบ) ไปตามเส้นทางลูกรัง ถึงจุดชมวิวมีระยะทาง 3 กิโลเมตร การเดินทางสำรวจเป็นช่วงต้นฝนทำให้ภูเขาเขียวจีเหมือนปุยไผ่ด้วยพรมสีเขียว และมีเห็ดโคนขึ้นตามริมทางได้ลงเก็บกันอย่างสนุกสนาน และนำไปทำเป็นอาหารกลางวันที่บ้านชาวบ้านที่ทำไร่ผักบนเขาสูง พอถึงจุดที่ 2 จุดชมวิว พบว่าบริเวณนี้เป็นจุดสูงสุดสามารถชมวิวดูรอบทิศทาง มองเห็นอำเภอเขาค้อ อำเภอหล่มสัก อำเภอหล่มเก่า อำเภอเมืองเพชรบูรณ์และภูกระดึงได้ ยามค่ำคืนก็สามารถมองเห็น แสงสว่างของไฟฟ้าตามพื้นที่อำเภอต่างๆ ได้อย่าง

ชัดเจน เปรียบได้กับคูหาบนดิน นับว่าเป็นจุดเฝ้าดาวจุดหนึ่งของจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นหน้าผาสูงชัน และมีลานหินก้อนใหญ่ยื่นออกไปกลางอากาศ ลักษณะคล้ายผาหล่มสักบนยอดภูกระดึง มองเห็นหุบเขาข้างล่างได้ จุดนี้จะมีอากาศหนาวเย็น กางเตนท์ จัดกิจกรรม แคมป์ปิ้งได้ มีระยะทางห่างจากวัดนาสทิล 1 กิโลเมตร จากจุดชมวิวดินทางไปจุดท่องเที่ยว จุดที่ 3 คือ ลานหินปุ่มชาวบ้านเรียกว่า ซ้านาหินร่องมีระยะทาง 1.5 กิโลเมตรลานนี้มีพื้นที่ประมาณ 20 ไร่ มีดอกไม้ป่าขึ้นเต็มบริเวณ ได้แก่ ดอกกระเจียว มีทั้งสีชมพู ขาวและม่วง กล้วยไม้ดินหลากหลาย ดอกหญ้านานาพันธุ์ ต้นมอสและเฟิร์นอีกหลายชนิด สวຍงามและสดชื่นมาก มีลานหินที่เป็นหินปุ่มกว้างรวม 2 ไร่ มีรอยหินแตกอยู่ข้างเป็นบางส่วน จากลานหินปุ่มนั้นรือโก่งฝ่าทุ่งหญ้าเข้าไปป่าดิบชื้นเป็นเขตอุทยานแห่งชาติเขาค้อ จุดที่ 4 นี้คือถ้ำค้างคาว ระยะห่างกัน 1 กิโลเมตร ที่เรียกว่าถ้ำค้างคาวเพราะเดิมเป็นที่อยู่อาศัยของค้างคาวหลายแสนตัว ชาวบ้านจึงเรียกชื่อถ้ำนี้ว่าถ้ำค้างคาว เป็นถ้ำที่อยู่ในป่าดิบชื้นมีความสมบูรณ์มากทางระบบนิเวศ อุดมสมบูรณ์ไปด้วยแมงไม้และสัตว์ป่านานาพันธุ์ ที่พบร่องรอย เช่น รอยเท้า ขน มูล ได้แก่ หมูป่า ไก่ป่า ชะมด เม่น พังพอน งู ตุ่น ตัวนึ่ง อีเห็น เก้ง ค้างคาว และนกหลายชนิด โดยเฉพาะในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ นอกจากอุทยานแห่งชาติน้ำหนาวจะอพยพมาอยู่ที่ป่านี้หลายแสนตัว มากินลูกไม้ป่าชนิดหนึ่งมีสีส้มผลขนาดย่อมเท่าผลพิศุขาวบ้านมอว่าเป็นอาหารโปรดของนกประเภทนี้ ในต้นป่าผืนนี้เต็มไปด้วยป่าไม้เบญจพรรณ เช่น ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้มะค่า ไม้แดง ไม้มะยม ไม้ยาง ไม้ประดู่ ไม้ตะเคียน และหวาย กาฝากขึ้นเกาะเต็มต้นไม้ใหญ่ มีต้นกระเช้าสีดา มีไม้พุ่มและว่านหลายชนิด นอกจากนี้ยังมีดอกไม้ป่ามากมายล้วนแต่สีล้วนสวยงามมาก เดินลึกเข้าไปก็จะพบทางเข้าปากถ้ำ ถ้ำนี้จะอยู่ใต้ดิน ต้องเดินลงบันไดไปลึกประมาณเกือบ 10 เมตร มีน้ำไหลรินตามผนังถ้ำ พอถึงห้องโถงของถ้ำจะพบรอยเท้าของสัตว์ชนิดหนึ่งตัวเท่าๆกับตัวเม่น ชาวบ้านเรียกว่าตัว สกสอย ชาวเขาและชาวบ้านชอบล่านำมาเป็นอาหาร ภายในถ้ำจะมีลำธารไหลผ่าน มีหินงอกหินย้อย ห้องโถงนี้บรรจุคนได้ไม่ต่ำกว่า 400 คน พวกผู้ก่อการร้ายใช้เป็นห้องประชุมเมื่อครั้งยุทธภูมิเขาค้อออกจากจุดที่ 4 เดินทางไปจุดที่ 5 อีก 2 กิโลเมตร จุดที่ 5 ชาวบ้านเรียกว่า ซ้านาเสียงไฮ เป็นจุดชมวิวยอดจุดหนึ่งที่เป็นผาสูงมาก มองไปข้างล่างจะเห็นอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงเดินทางจากจุดที่ 5 ไปยังจุดที่ 6 อีก 2 กิโลเมตร จุดที่ 6 คือที่ถ้ำน้ำตกถ้ำผาทอง จะมีน้ำไหลตกลงไปข้างล่างก่อนหน้านั้นน้ำตกแห่งนี้มีน้ำตกใหญ่ แต่ปัจจุบันน้ำที่ไหลตกลงไปไม่มากนัก เป็นผาสูงต้องห้อยโหนตัวลงไปข้างล่าง จะมีลักษณะเป็นถ้ำได้ผา ปากถ้ำเปิดกว้างภายในถ้ำจะมีหินเป็นสีทองเหมือนทองคำเมื่อถูกแสงพระอาทิตย์ส่องหาชมที่อื่นได้ยากมากหรืออาจจะไม่มี บริเวณนี้สามารถจัดกิจกรรมการไต่หน้าผาและการโรยตัวได้เป็นอย่างดี จากจุดที่ 6 ไปจุดที่ 7 ในระหว่างเส้นทางทั้งสองจุดนี้สามารถเข้าชมแลกเปลี่ยนเรียนรู้การปลูกผักบนที่ราบสูงได้โดยเข้าดูการปลูกผักชนิดต่างๆ เช่น หัวผักกาด ผักชี มะเขือเทศ ถั่วแขก ฯลฯ และดกปลาประกอบอาหาร แบบพื้นถิ่นร่วมรับประทานกับชาวสวนผักได้และเดินทางไป จุดที่ 7 คือหมู่บ้านเพชรคำ ซึ่งเป็นพวกชาวเขาเผ่าลีซอตั้งบ้านเรือนอยู่ สามารถศึกษาวิถีชีวิตของชาวเขาเผ่าลีซอได้ จากหมู่บ้านเพชรคำเดินทางตามถนนเพชรคำถึงจุดบริการนักท่องเที่ยวตั้งอยู่ท้ายตลาดทุ่งสมอยังมีมีอาคารถาวรระยะทาง 3 กิโลเมตร

(2) เส้นทางที่ 2 จะเริ่มต้นที่วัดนายาวและไปตามแหล่งท่องเที่ยวตามรายละเอียดของ

เส้นทางที่ 1 เพียงแต่ตอนขากลับไม่มาตามถนนเพชรดำ-ทุ่งสมอ ให้แยกซ้ายเดินทางตามเส้นทางเพชรดำเก่า ยังมีสภาพถนนเป็นทางดิน เส้นทางนี้จะขึ้นเขาลงเขาดูวิวทิวทัศน์สวยงามมากและผ่านฟาร์มโคนมเขาค้อฟาร์มถึงจุดบริการนักท่องเที่ยวมีระยะทางรวม 3 กิโลเมตรเช่นกัน

เนตรพัฒนา ขาววิราช (2548 : 2-3) ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับการจัดการว่า หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารนำไปปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การบรรลุผลความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรและทรัพยากรทางการบริหาร ประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ คือ (1) เป็นกระบวนการของการดำเนินกิจกรรมที่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน (2) เน้นที่การบรรลุเป้าหมายขององค์กร และ (3) การทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายโดยผสมผสานบุคลากรและทรัพยากรทางการบริหารเข้าด้วยกัน และหน้าที่พื้นฐานทางการจัดการ ได้แก่ (1) การวางแผน (2) การจัดองค์กร (3) การนำ และ (4) การควบคุม

2. หน้าที่หลักในการจัดการประกอบด้วยกระบวนการจัดการ

2.1 การวางแผน (Planning) ว่าจะทำงานนั้นอย่างไร การวางแผนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จ ขององค์กรในอนาคตอันใกล้ใน (Organizing) หมายถึง การเลือกวิธีทำงานเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายของการและกำหนดระยะสั้น (Short term) และระยะยาว (Long term)

2.2 การจัดองค์กร (Organization) หมายถึง การนำเอาแผนงานที่กำหนดมากำหนดหน้าที่สำหรับบุคลากรหรือกลุ่มบุคคลที่จะปฏิบัติภายในองค์กรเป็นการเริ่มต้นของกลไกในการนำเอาแผนงานไปสู่การปฏิบัติ บุคลากรในองค์กรได้รับการมอบหมายงานไปสู่การปฏิบัติ บุคลากรในองค์กรได้รับมอบหมายงาน ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย โดยงานของแต่ละบุคคลหรือกลุ่มต่างประสานสอดคล้อง กันสู่ความสำเร็จขององค์กร

2.3 การนำ (Leading) เกี่ยวข้องกับการจูงใจ ภาวะผู้นำ และการสื่อสารระหว่างบุคคล ในองค์กรเพื่อช่วยให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ตามต้องการ วัตถุประสงค์ของการนำ คือ การเพิ่มผลผลิตขององค์กรโดยผ่านและแนวความคิดด้านการให้ความสำคัญกับคนมากกว่าการให้ความสำคัญกับงาน

2.4 การควบคุม (Controlling) หมายถึง หน้าที่ทางการจัดการสำหรับผู้บริหารในการรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้เป็นมาตรวัดผลการทำงานในปัจจุบันเพื่อกำหนดมาตรฐานขึ้น และเปรียบเทียบกับผลงานที่ทำได้เพื่อปรับปรุงแก้ไขผลการทำงานให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่กำหนดขึ้นนั้น

ลูเชอร์ เฮซ คุลิก และโลคัล เอฟ เยอวิต กล่าวว่า การบริหารหรือจัดการที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วย POSDCORB ซึ่งย่อมาจากคำต่อไปนี้ (อ้างใน ทับทิม วงศ์ประยูร และคณะ 2547: 17)

P = Planning คือการวางแผนงาน และการกำหนดวิธีการปฏิบัติงาน

O = Organizing คือ การจัดองค์กร

S = Staffing คือ การจัดคนเข้าทำงาน

D = Directing คือ การอำนวยความสะดวกให้การดำเนินงานภายในองค์กรเป็นไปด้วยดี

Co = Co – ordinating คือ การร่วมมือประสานงานกัน

R = Reporting คือ การรายงานผลการปฏิบัติงาน

B = Budgeting คือ การจัดทำงบประมาณของหน่วยงาน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการมรดกเทศกโดยชุมชนบนพื้นที่สูง ตำบลทุ่งสมอ อำเภอเขาค้อ จังหวัด เพชรบูรณ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ ดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอนดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1. กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ขั้นตอนที่ 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ขั้นตอนที่ 3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลข้อมูล การสังเคราะห์ข้อมูล และการดำเนินกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากร คือ ประชาชนที่ดั่งบ้านเรือนอยู่ในหมู่บ้านทุ่งสมอ และหมู่บ้านนายาว ตำบลทุ่งสมอ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

2. กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 คน คือ ประชาชนใน หมู่บ้านทุ่งสมอและหมู่บ้านนายาว หมู่ที่ 12, 7, 11 จำนวน 10 คน นักเรียนโรงเรียนบ้านทุ่งสมอและนักเรียน โรงเรียนบ้านนายาวจำนวน 30 คน และครูทั้งสองโรงเรียน จำนวน 4 คน รวม 44 คน

ขั้นตอนที่ 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การบันทึก การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และการบันทึกจากเวทีสนทนา

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผล การสังเคราะห์ และการดำเนินกิจกรรม

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

การสังเกต การสัมภาษณ์ และการบันทึกจากเวทีสนทนา

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

การศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การประมวลผล / สังเคราะห์ข้อมูล

- 2.1 ถอดบทเรียนจากกระบวนการแบบมีส่วนร่วม
- 2.2 สรุปสาระสำคัญของบทเรียน
- 2.3 วิเคราะห์บทเรียน
- 2.4 สังเคราะห์บทเรียน
- 2.5 เสนอผลการศึกษาค้นคว้า โดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

การดำเนินกิจกรรม

การดำเนินการวิจัยครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินกิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- วัตถุประสงค์ : เพื่อให้ทีมวิจัยมีความรู้ในการจัดการมรดกเทศก์โดยชุมชน
- ผู้เข้าร่วมกิจกรรม : ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัย
- สถานที่ / เวลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
- วิธีการ / ขั้นตอนการทำกิจกรรม : ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ผลที่ได้รับ : ได้สาระและข้อมูลสนับสนุนหัวข้อวิจัยครบถ้วน

กิจกรรมที่ 2 ลงพื้นที่ศึกษาบริบทการท่องเที่ยวชุมชนตำบลทุ่งสมอ

- วัตถุประสงค์ : เพื่อเก็บข้อมูลการท่องเที่ยวชุมชนตำบลทุ่งสมอ
- ผู้เข้าร่วมกิจกรรม : ผู้วิจัย ผู้ช่วยนักวิจัย และกลุ่มตัวอย่าง
- สถานที่ / เวลา : ตำบลทุ่งสมอ เวลา 3 วัน
- วิธีการ / ขั้นตอนการทำกิจกรรมลงพื้นที่เก็บข้อมูล โดยการสังเกต และสัมภาษณ์
- ผลที่ได้รับ : ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทและศักยภาพการท่องเที่ยวตำบลทุ่งสมอ

กิจกรรมที่ 3 จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับบริบทและศักยภาพการท่องเที่ยวตำบลทุ่งสมอ

- วัตถุประสงค์ : เพื่อเก็บข้อมูลบริบทชุมชนและศักยภาพการท่องเที่ยว
- ผู้เข้าร่วมกิจกรรม : ผู้วิจัย ผู้ช่วยนักวิจัย ผู้นำชุมชน และกลุ่มตัวอย่าง
- สถานที่ / เวลา : ตำบลทุ่งสมอ เวลาตลอดระยะเวลาการทำการวิจัย
- วิธีการ / ขั้นตอนการทำกิจกรรม : ลงพื้นที่จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- ผลที่ได้รับ : ได้ข้อมูลบริบทและศักยภาพการท่องเที่ยวตำบลทุ่งสมอ

กิจกรรมที่ 4 จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวคิดการจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

- วัตถุประสงค์ : เพื่อได้แนวคิดการจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่น
- ผู้เข้าร่วมกิจกรรม : ผู้วิจัย ผู้ช่วยนักวิจัย ผู้นำชุมชน และกลุ่มตัวอย่าง
- สถานที่ / เวลา : องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอ 09.00–16.30 น. 2 วัน
- วิธีการ / ขั้นตอนการทำกิจกรรม : ประสานนายกองค์การบริหารส่วนตำบล

ให้เชิญผู้นำชุมชน ประชาชน และบุคลากรหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในพื้นที่ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน

- ผลที่ได้รับ : แนวคิดการจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

กิจกรรมที่ 5 ประชุมเชิงปฏิบัติการสรุปทบทวนแนวคิดการจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

- วัตถุประสงค์ : กำหนดแนวทางการจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่น
- ผู้เข้าร่วมกิจกรรม : ผู้วิจัย ผู้ช่วยนักวิจัย กลุ่มตัวอย่าง
- สถานที่ / เวลา : หอประชุมองค์การบริหารส่วนตำบล 09.00-16.30 น. 1 วัน
- วิธีการ / ขั้นตอนการทำกิจกรรม : ประสานกลุ่มตัวอย่าง ดำเนินการประชุม
- ผลที่ได้รับ : แนวทางการจัดการ มัคคุเทศก์ท้องถิ่น

กิจกรรมที่ 6 ฝึกอบรมการจัดการ มัคคุเทศก์ท้องถิ่น

- วัตถุประสงค์ : เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างสามารถจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่น
- ผู้เข้าร่วมกิจกรรม : ผู้วิจัย ผู้ช่วยนักวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และวิทยากร
- สถานที่ / เวลา : องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอ เวลา 09.00-17.00 น 20 วัน
- วิธีการ / ขั้นตอนการทำกิจกรรม วิทยากรจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

และวิทยากรจากโรงเรียนทุ่งสะเดาพะวง

- ผลที่ได้รับ : กลุ่มตัวอย่างสามารถจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่นได้

กิจกรรมที่ 7 สำรวจเส้นทางและแหล่งท่องเที่ยว

- วัตถุประสงค์ : เพื่อสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง และ

เพื่อให้ได้แนวคิดในการจัดการมัคคุเทศก์

- ผู้เข้าร่วมกิจกรรม : ผู้วิจัย ผู้ช่วยนักวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และวิทยากร
- สถานที่ / เวลา : ตำบลทุ่งสมอและบ้านเพชรดำเวลา 09.00-17.00 น 20 วัน
- วิธีการ / ขั้นตอนการทำกิจกรรม ใช้วิทยากรท้องถิ่น ลงพื้นที่สำรวจเส้นทาง

ตามบทเรียนที่ได้จากการประชุม

- ผลที่ได้รับ : เส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง ได้ศึกษาและ

เรียนรู้ระบบนิเวศ

กิจกรรมที่ 8 ศึกษาดูงานที่ อำเภอวังน้ำเขียว ตลาดโบราณ และตลาดน้ำอัมพวา

- วัตถุประสงค์ : เพื่อสร้างประสบการณ์ด้านการจัดการมัลกุเทศก์โดยชุมชน
- ผู้ร่วมกิจกรรม : ผู้วิจัย ผู้ช่วยนักวิจัย ผู้นำชุมชน กลุ่มตัวแทนชุมชน
- สถานที่ / เวลา : กลุ่มโฮมสเตย์หมู่บ้านจำรุง อำเภอวังน้ำเขียว ตลาดน้ำอัมพวา

จังหวัดสมุทรสาคร ตลาดโบราณ จังหวัดสุพรรณบุรี

● วิธีการ / ขั้นตอนการทำกิจกรรม : ติดต่อสถานที่ศึกษาดูงาน เสนอโครงการขอ
อนุมัติจากมหาวิทยาลัยฯ เดินทางศึกษาดูงาน

● ผลที่ได้รับ : ผู้ไปศึกษาดูงานได้มีความรู้ความเข้าใจและได้รับประสบการณ์ใน
การจัดการมัลกุเทศก์ท้องถิ่นมากขึ้น

กิจกรรมที่ 9 ประชุมเชิงปฏิบัติการสรุปบทเรียนในแนวคิดการ จัดการมัลกุเทศก์ท้องถิ่นฯ

- วัตถุประสงค์ : กำหนดแนวทางการจัดการมัลกุเทศก์ท้องถิ่น ฯ
- ผู้เข้าร่วมกิจกรรม : ผู้วิจัย ผู้ช่วยนักวิจัย และกลุ่มตัวอย่าง
- สถานที่ / เวลา : หอประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอ
- วิธีการ / ขั้นตอนการทำกิจกรรม : ประสานกลุ่มตัวอย่างเข้าประชุม และ

ดำเนินการประชุม

- ผลที่ได้รับ : แนวทางการ จัดการมัลกุเทศก์ท้องถิ่น

กิจกรรมที่ 10 สรุปบทเรียนจากการไปศึกษาดูงาน

- วัตถุประสงค์ : สรุปบทเรียนการจัดการมัลกุเทศก์ท้องถิ่น
- ผู้เข้าร่วมกิจกรรม : ผู้วิจัย ผู้ช่วยนักวิจัย และกลุ่มตัวอย่าง
- สถานที่ / เวลา : หอประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอ
- วิธีการ / ขั้นตอนการทำกิจกรรม : ประสานกลุ่มตัวอย่างเข้าประชุม และ

ดำเนินการประชุม

- ผลที่ได้รับ : บทเรียนและแนวทางการจัดการมัลกุเทศก์ท้องถิ่น

กิจกรรมที่ 11 จัดตั้งกลุ่มยุวมัลกุเทศก์ตำบลทุ่งสมอ

- วัตถุประสงค์ : เพื่อให้ได้สมาชิกกลุ่มยุวมัลกุเทศก์ตำบลทุ่งสมอ
- ผู้เข้าร่วมกิจกรรม : ผู้วิจัย ผู้ช่วยนักวิจัย และกลุ่มตัวอย่าง
- สถานที่ / เวลา : หอประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอ
- วิธีการ / ขั้นตอนการทำกิจกรรม : ประสานกลุ่มตัวอย่างเข้าประชุม และ

ดำเนินการประชุม

- ผลที่ได้รับ : กลุ่มยุวมัลกุเทศก์ตำบลทุ่งสมอ

กิจกรรมที่ 12 ศึกษาเรียนรู้และเยี่ยมชม ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โสมสเคย์ และเขาค้อ

ทะเลภู

- วัตถุประสงค์ : เพื่อศึกษาสภาพบ้านของสมาชิกกลุ่ม เรียนรู้ศูนย์เศรษฐกิจ

พอเพียง โสมสเคย์ และเขาค้อทะเลภู

- ผู้เข้าร่วมกิจกรรม : ผู้วิจัย ผู้ช่วยนักวิจัย และกลุ่มตัวอย่าง
- สถานที่ / เวลา : ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โสมสเคย์ และเขาค้อทะเลภู
- ตำบลทุ่งสมอ
- วิธีการ / ขั้นตอนการทำกิจกรรม : ประสานกลุ่มตัวอย่างเข้าประชุม และ

ดำเนินการประชุม

- ผลที่ได้รับ : เห็นสภาพบ้านและจุดขายโสมสเคย์ ได้ความรู้ด้านสมุนไพร และ

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลทุ่งสมอ

กิจกรรมที่ 13 กำหนดรูปแบบการจัดการมัคคุเทศก์โดยชุมชนตำบลทุ่งสมอ

- วัตถุประสงค์ : เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการมัคคุเทศก์โดยชุมชนตำบลทุ่งสมอ
- ผู้เข้าร่วมกิจกรรม : ผู้วิจัย โครงการย่อย ผู้ช่วยนักวิจัย และกลุ่มตัวอย่าง
- สถานที่ / เวลา : หอประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอ
- วิธีการ / ขั้นตอนการทำกิจกรรม : ประสานกลุ่มตัวอย่างเข้าประชุม และ

ดำเนินการประชุม

- ผลที่ได้รับ : รูปแบบการจัดการมัคคุเทศก์โดยชุมชนตำบลทุ่งสมอ

กิจกรรมที่ 14 จัดทำรายงานการวิจัยและเผยแพร่

- วัตถุประสงค์ : เพื่อจัดทำรายงานการวิจัย เพื่อเผยแพร่งานวิจัย
- ผู้เข้าร่วมกิจกรรม : ผู้วิจัย ผู้ช่วยผู้วิจัย ผู้พิมพ์รายงานการวิจัย
- สถานที่ / เวลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
- วิธีการ / ขั้นตอนการทำกิจกรรม : ตรวจสอบความถูกต้องของบทเรียนอีกครั้ง

เขียนต้นฉบับ พิมพ์และแก้ไข พิมพ์ และเผยแพร่

- ผลที่ได้รับ : รายงานการวิจัย และการเผยแพร่

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง **การจัดการมรดกเทศกโดยชุมชนบนพื้นที่สูง ตำบลทุ่งสมอ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์** เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพในการจัดการมรดกเทศกท้องถิ่นโดยชุมชนตำบลทุ่งสมอ 2) เพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการมรดกเทศกท้องถิ่นโดยชุมชนตำบลทุ่งสมอ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 44 คน ได้แก่ ประชาชนในหมู่บ้านทุ่งสมอและหมู่บ้านนายาว หมู่ที่ 1, 2, 7, 11 จำนวน 10 คน นักเรียนโรงเรียนบ้านทุ่งสมอและนักเรียนโรงเรียนบ้านนายาวจำนวน 30 คน และครูทั้งสองโรงเรียน เก็บข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ การบันทึก เนื้อหา วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ได้ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาบริบทและศักยภาพในการจัดการมรดกเทศกท้องถิ่นโดยชุมชนตำบลทุ่งสมอ

1. บริบทการท่องเที่ยวชุมชน

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนในชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างหลายครั้ง รวมทั้งลงพื้นที่สำรวจแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้รถอีโก้งเป็นยานพาหนะ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้เห็นศักยภาพและทุนเดิมทางการท่องเที่ยวของตน ได้สรุปร่วมกันว่า ตำบลทุ่งสมอมีทุนเดิมทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ที่สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้

1.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ

จากการศึกษาสำรวจศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนทุ่งสมอ พบว่า นอกจากนี้ตำบลทุ่งสมอยังมีเขตพื้นที่ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติเขาค้อและอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงเป็นช่องลมทะเลจีนใต้พัดผ่าน จึงทำให้อากาศหนาวเย็นตลอดทั้งปี และเป็นเมืองบนภูเขาซึ่งเต็มไปด้วยทิวเขาน้อยใหญ่สลับซับซ้อนกันเป็นทิวาวสวยงามมาก มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่หลายแห่ง แต่ยังไม่ได้รับการพัฒนา ได้แก่ จุดชมวิวยอดเขา ลานหินปุ่ม ถ้ำค้างคาว ชานาเสียงไฮ ถ้ำน้ำตกผาทอง หมู่บ้านชาวเขาเผ่าลีซอ (บ้านเพชรดำ) ซึ่งมีศักยภาพจัดในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวได้ เช่น การเดินป่า แคมป์ปิ้ง และกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร สำหรับบริบทชุมชนได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น

จากข้อค้นพบบริบทและศักยภาพการท่องเที่ยวของตำบลทุ่งสมอ พบว่า ตำบลทุ่งสมอ มีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านพื้นที่อย่างสมบูรณ์

ชุมชนได้จัดกิจกรรมเปิดแหล่งท่องเที่ยวเขาหลังถ้ำพัฒนาเส้นทางเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว โดยองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอได้พัฒนาเส้นทางเป็นถนนลูกรังจากบ้านยาวไปยังเขาหลังถ้ำ และบรรจุโครงการเปิดศูนย์สินค้า OTOP ลานจอดรถที่จุดชมวิวก่อนถึงเขาหลังถ้ำ เส้นทางโคกแปรง - ทุ่งสมอ เส้นทางเส้นนี้มีจุดชมวิวและดูดาวบนดิน นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวไว้ ณ สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลมีเอกสารแผ่นพับแนะนำเส้นทางท่องเที่ยว มีภาพถ่ายแหล่งท่องเที่ยว เมื่อถึงช่วงเทศกาลการท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดเจ้าหน้าที่ คอยให้ข้อมูลการท่องเที่ยว และรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวโดยรวมมือกับตำรวจท้องที่

เส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยมีจุดเริ่มต้นที่วัดนายาว การเดินทางจากวัดนายาวถึงจุดชมวิวยอดเขามีระยะทาง 5 กิโลเมตร จากจุดชมวิวจึงลานหินปุ่มมีระยะทาง 1.5 กิโลเมตร จากลานหินปุ่มถึงถ้ำค้างคาวมีระยะทาง 1 กิโลเมตร จากถ้ำค้างคาวถึงชานาเสียงไฮมีระยะทาง 1 กิโลเมตร ย้อนกลับมาลานหินปุ่มมายังถ้ำน้ำตกผาทองมีระยะทาง 1 กิโลเมตร จากถ้ำผาทองผ่านบ้านเพชรคำถึงจุดบริการนักท่องเที่ยวมีระยะทาง 3 กิโลเมตร

(1) ลานหินและผาหัวหลง เป็นจุดชมวิวก่อนถึงเขาหลังถ้ำบนยอดเขามีพื้นที่ราบกว้างสามารถมองเห็นทิวทัศน์ที่เห็นได้ สามารถมองเห็นอุทยานทุ่งแสงหลวง อำเภอเขาค้อ อำเภอหล่มสัก อำเภอหล่มเก่า อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ และภูกระดึงได้ ตลอดเส้นทางไปสู่จุดชมวิวก่อนถึงเขาหลังถ้ำจะเห็นชาวบ้านทำพืชไร่ เช่น ข้าวโพด ข้าวไร่ มันสำปะหลัง ถั่วเขียว ถั่วลิสงและแปลงผักเต็มพื้นที่เขากว้างใหญ่ไพศาลสุดสายตา ผักที่ปลูก ได้แก่ ถั่วลิสงเตา ผักกาด ผักสลัด หัวไชเท้า แครอท เป็นต้น

(2) ลานหินปุ่มหรือชาวบ้านเรียกกันว่าชานาหินร้อง พื้นที่มีลักษณะเป็นลานหินปุ่มเหมือนลานหินปุ่มที่ภูหินร่องกล้าแต่เล็กกว่าลานหินปุ่มที่ภูหินร่องกล้าพื้นที่ 10-15 ไร่ สภาพแวดล้อมอุดมไปด้วยดอกกล้วยไม้ป่า ดอกไม้ป่าหลากสี ในห้วงฤดูหนาวจะมีดอกไม้สีขาวออกดอกรับไอหนาวมีความสวยงามมาก

(3) ถ้ำค้างคาว (ชาวบ้านเรียกว่าถ้ำซ็อกซอยหรือถ้ำพระรูงค์เป็นถ้ำที่มีลักษณะแปลกกว่าถ้ำอื่นๆ มีลักษณะเป็นอุโมงค์ใต้ดิน ปากถ้ำจะแคบพอที่คนลอดเข้าไปได้ที่ละคน และลึกลงไปใต้ดินประมาณ 20 เมตร ต้องใช้ไม้บันไดพาดลงไป ถ้ำแห่งนี้ ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์เคยใช้เป็นที่พักพิงและที่ประชุมวางแผนการรบ ก่อนหน้านั้นเคยมีคนได้ถึง 500 คน มีสัตว์ชนิดหนึ่งชื่อซ็อกซอยตัวคล้ายอีเห็นแต่ตัวเล็กกว่ามาอาศัยอยู่

(4) ถ้ำป่าขนาบและน้ำตกป่าขนาบ มีสภาพเป็นถ้ำและชะง่อนผา กว้างประมาณ 20 ม. ยาว 300 เมตร ด้านบนมีน้ำตก ซึ่งตกจากลำธารบนตัวถ้ำ จำนวน 2 จุด ด้านล่างของถ้ำเป็นแอ่งน้ำมีน้ำขังตลอดทั้งปี ซึ่งเกิดจากน้ำตกมีความกว้างประมาณ 300 ม. เนื้อที่ประมาณ 3 - 5 ไร่ ถ้ำนี้มีความแปลกตรงที่มีถ้ำอยู่ใต้น้ำตก และมีผาหินเมื่อถูกแสงอาทิตย์ส่องเข้าไปกระทบผาจะเป็นสีทอง

(5) ลานไหแตก เป็นพื้นที่ ป่าธรรมชาติในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสงหลวง เดินต่อจากถ้ำค้างคาวลึกเข้าไปอีก 4-5 กิโลเมตร พื้นที่บริเวณนั้นจะมีดอกกระเจียวสีขาวและสีชมพู ออกดอกในช่วงเดือน

เมษายนของทุกปี และทั่วพื้นที่จะมีซากวัตถุโบราณอายุหลายร้อยปี เป็นพวกเครื่องปั้นดินเผาประเภทไห และถ้วยชามเคลือบอยู่เต็มพื้นที่ไปถึงริมฝั่งคลอง (น้ำเข็กน้อย)

(6) จุดชมวิวแปลงปลูกป่า ปตท PT22 เป็นจุดชมวิที่มีทัศนียภาพที่สวยงาม สามารถมองเห็นทัศนียภาพ 3 อำเภอ คือ เขาค้อ เมือง และหล่มสัก อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเล ประมาณ 1,200 ม. มีจุดที่สามารถชมความสวยงามได้อยู่ในบริเวณเดียวกันมากมาย เช่น ทุ่งดอกไม้ ถ้ำ น้ำตก และลานหินปุ่ม

(7) กังหันลม พื้นที่บริเวณนี้เป็นจุดชมวิอีกแห่งหนึ่ง กล่าวคือตลอดเส้นทางจากบ้านนายาวขึ้นไปเขาหลังถ้ำจะมีกังหันลมผลิตไฟฟ้าอยู่ระหว่างทาง ตลอดเส้นทางจะเห็นพืชไร่และพืชผักปลูกคลุมภูเขาเป็นพื้นที่กว้างจนสุดสายตา

(8) เนินต้นสน เป็นเนินเขาที่ปกคลุมไปด้วยป่าสนสามใบ ป่าสนนี้มีเนื้อที่ 30 ไร่ เป็นป่าต้นสนเก่าแก่อายุยาวนาน อยู่ในพื้นที่ด้านหลังวัดทุ่งสมอ เป็นสวนสนที่อยู่ในการดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอจัดให้เป็นสวนพักผ่อนในชุมชน ปัจจุบันไม่ค่อยได้รับการดูแล

(9) จุดชมดาว ในพื้นที่ตำบลทุ่งสมอมีจุดชมวิและจุดชมวิอีกหลายแห่งที่ห่างจากตลาดทุ่งสมอ 3-5 กิโลเมตร

1.2 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1.2.1 ผักและพืชไร่

พื้นที่ตำบลทุ่งสมอเป็นพื้นที่การเกษตร ที่นับได้ว่าเป็นแหล่งผลิตและเป็นคลังอาหารที่ใหญ่ที่สุดของอำเภอเขาค้อ ดังนั้นประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นเกษตรกร พื้นที่ส่วนใหญ่จะทำพืชไร่ เช่น ข้าวไร่ ผักชี หัวไชเท้า แครอท ผักกาดขาว กะหล่ำปลี บล๊อคเคอรี่ พริก มันเทศ ข้าวโพด ถั่วลิสงเตา ถั่วฝักยาว มะละมั่ง (ซาโยเต้) กะทกรก พริกหอม

นอกจากนี้บ้านพักโฮมสเตย์แต่ละหลังจะมีผักสวนครัวที่ปลอดสารพิษ มีผักคิ๊ง และผักกูด และซาโยเต้ ฯลฯ

1.2.2 สวนผลไม้

พื้นที่ตำบลทุ่งสมอมีสวนผลไม้ ซึ่งผลไม้ที่ปลูกกันมาก คือ ลิ้นจี่ และมีสวนส้มเป็นส้มเขียวหวานที่มีรสหวานหอม บ้านพักโฮมสเตย์ของนายแจ่ม จันทรเจียน มีสวนลิ้นจี่ปลูกกว่าไร่ผลใหญ่หวานกรอบ

1.2.3 สวนสมุนไพร

(1) หญ้าสาบเสือ ไข้หามเลือด

(2) ช้างกระเทียมโรง พืชชนิดนี้ลักษณะของลำต้นเป็นเครือ คล้ายกับเถาวัลย์ ส่วนที่นำมาใช้คือส่วนตรงเครือเถา มีสรรพคุณแก้ท้องอืดและบำรุงกำลังคล้ายกับยาปฏิชีวนะ แก้ไข้และแก้อาการอักเสบ ใช้ต้มหรือคองเหล้ารับประทาน

(3) โดไม้รู้สืม มีลักษณะลำต้นเป็นเครือคล้ายเถาวัลย์มีสรรพคุณเป็นยาบำรุงกำลังแก้ปวดแก้เมื่อยและแก้ปวดข้อ ใช้ต้มหรือดองเหล้ารับประทาน

(4) เครื่องมีน มีสรรพคุณใช้เป็นยาบำรุงมดลูกบำรุงธาตุหรือใช้ในการร้อยไฟ

(5) เสือสามเหล่า มีลักษณะลำต้นเป็นเหง้าคล้ายหญ้าเผกมีสรรพคุณเป็นยาบำรุงกำลังและเป็นยาอายุวัฒนะทำให้กินได้นอนหลับ ใช้ต้มหรือดองเหล้ารับประทาน

(6) ไพล มีลำต้นเป็นเหง้า สรรพคุณใช้ทาท้องเด็กแก้ท้องอืด ก้นผี ขับน้ำคาวปลา สำหรับแม่ลูกอ่อนที่เพิ่งคลอดลูก แก้กม่น้ำมีดตาลาย ใช้ทาหรือทำลูกประคบ

(7) ใบหนาด เป็นไม้พุ่ม มีสรรพคุณแก้ฟกช้ำดำเขียว ปวดข้อ ปวดเมื่อยตามเนื้อตัว เอาใบหนาดมาพรมให้ชุ่มน้ำหรือแช่น้ำขาวขี้ฉี่แล้วเอาไปย่างไฟให้อุ่นๆ นำมาปูนบนแคร่มีไฟสุมอยู่ใต้แคร่ .ให้ผู้ป่วยอยู่บนแคร่และนอนทับบนใบหนาดแล้วเอาผ้าห่มคลุมคนไข้ไว้คล้ายกับเข้ากระโจมใบหนาดเป็นสมุนไพรที่ใช้ในการนวดแก้เมื่อยเวลาเหน็ดเหนื่อยเมื่อยกล้ามเนื้ออันเนื่องมาจากการทำไร่ทำนาและใช้ประคบกล้ามเนื้อเพื่อคลายความปวดเมื่อย การประคบอบสมุนไพรในเบื้องต้นจะทำให้ผ่อนคลายกล้ามเนื้อ การอบสมุนไพรน่าจะมาจากการดูแลหญิงหลังคลอดเพื่ออำนวยความสะดวกการขับน้ำคาวปลาและสารเสียภายหลังเนื้อเยื่อได้รับการบาดเจ็บจากการคลอดบุตร สมุนไพรอาจเป็นส่วนหนึ่งของการบำบัดอาการบาดเจ็บตามความรู้ของหมอไทยในอดีต

(8) พริกขี้หนู บำรุงกระเพาะและลำไส้ให้มีกำลังและย่อยอาหาร นำมาปรุงยาเพื่อขับน้ำคาวปลาในสตรีหลังคลอด วิธีการทำเอาพริกขี้หนูแห้ง 1 กำมือใส่กะทะตั้งไฟจนควันขึ้นจุดไม้จิ้มแทงลงไปพริกขี้หนูจะติดไฟจนไหม้ดำเป็นถ่าน ตักออกจากกะทะใส่จานแล้วใช้ถ้วยครอบผงด่านให้ไฟดับสนิท จากนั้นนำพริกขี้หนูมาดเป็นผงให้ละเอียดแล้วตักผงด่านพริกขี้หนู 1 ช้อนโต๊ะผสมน้ำส้มสายชู 1 ช้อนชา กินครั้งละครั้ง 1 ถ้วยชากินเพียงครั้งเดียว ครั้งต่อไปให้ใช้เหล้าโรงแทนน้ำส้มสายชูกินวันละ 2 – 3 ครั้ง การที่ใช้เหล้าแทนน้ำส้มสายชูเพราะน้ำส้มสายชูมีฤทธิ์แรงมากกินบ่อยๆ จะเป็นอันตรายต่อโรคกระเพาะอาหาร ส่วนเหล้าจะมีฤทธิ์อ่อนกว่าเหมาะสำหรับใช้กินเป็นประจำภายหลังรับประทานอาหารหลังคลอดใหม่ๆ จะมีลิ้มเล็ดสขรคตค้างอยู่ในโพรงมดลูก ร่างกายของสตรีจะมีกลิ่นในการขับสิ่งตกค้างเหล่านี้ในลักษณะของเหลวกลิ่นเหมือนน้ำคาวปลา ถ้าน้ำคาวปลาไม่ตกเดินไม่สะดวกก็จะเกิดอาการจุกแน่นในท้องอืดในอกและมีอาการหนาวสั่นอาจถึงขั้นช็อคแน่นิ่งกักคามาแน่นถ้าแก้ไม่ทันก็ถึงตายได้คนโบราณเขาเรียกอาการนี้ว่าถูกน้ำคาวปลากระทำหรือสันนิบาตหน้า

(9) มะกอกน้ำ มีสรรพคุณใช้กินแล้วทำให้ชุ่มคอแก้กระหายน้ำได้ หรือบางครั้งชุมชนในป่าทามยังใช้เป็นยาบำรุงน้ำนมและอยู่ไฟ

(10) แก่นแฮดขาว แก่นหนามพอง รากของแมว รากลมพุก มีสรรพคุณใช้เป็นยาขับน้ำคาวปลาหลังจากหญิงคลอดลูกใหม่ๆ

(11) รากคัตเค้า ต้นหนุ่มสาว มีสรรพคุณใช้เป็นยาบำรุงน้ำนมบำบัดรักษาสัตว์เลี้ยง เช่น เมื่อวัวควายได้รับบาดเจ็บก็จะใช้เครื่องเขาคำมาตำให้ละเอียดพอกปากแผลได้ควายตัวใดเป็น

ตาแดงหรือไข้ตาเยอะใช้ต้นกล้วยเครือ เอาเปลือกมาเคี้ยวกับเกลือ แล้วเป่าฟันไปที่ลูกตาควาย ประเภท ใช้ผลของต้นหนามหลุมพุกและหนามแท่งมาตำทำเป็นยาสระผมช่วยให้ผมดกดำและมีฤทธิ์กำจัดเชื้อราบนศรีษะ

สมุนไพรที่ตำบลทุ่งสมอมีอีกมากมายหลายชนิด ตัวอย่างเช่น บ้านนายแฉล้ม จันทรเขียน มีสมุนไพรร่วม 300 ชนิด นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักกันทั้งในและนอกประเทศ คือ การทำธุรกิจขนาดย่อมด้านผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย ที่บริษัทเขาค้อทะเลภู ซึ่งได้รับรางวัลสินค้า TOP ระดับ 5 ดาว เป็นต้น

1.2.4 แหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง แหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตั้งอยู่ที่หมู่ 1 คือ หมู่บ้านวงศ์ปัญญา ของนายพยัคฆ์ จวนตรง ที่ทำการเกษตรเกี่ยวกับผักปลอดสารพิษ และพลังงานทดแทน (จันทร สังข์แก้ว:2547)

1.3 การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

พื้นที่ของตำบลทุ่งสมอเดิมเป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของชาวเขาเผ่าม้ง และเผ่าลีซอ ต่อมาชาวไทยได้เข้ามาทำไร่ข้าวโพด อพยพมาจากเขตพื้นที่ใกล้เคียงในจังหวัดเพชรบูรณ์ พิจิตรและพิษณุโลก เขตพื้นที่นี้มีประวัติศาสตร์การสู้รบของคนไทยที่มีแนวคิดต่างอุดมการณ์กันจนเกิดสงครามนองเลือดสู้รบระหว่างคนไทยด้วยกันเอง ตั้งแต่พ.ศ. 2513-2525 เป็นยุคที่คอมมิวนิสต์เข้าแทรกแซงประเทศไทยโดยเฉพาะเขาค้อเป็นพื้นที่ประกาศเขตยึดครอง และจัดตั้งเป็นเมืองหลวงของพรรคคอมมิวนิสต์พื้นที่ตำบลทุ่งสมอเป็นศูนย์ที่ตั้งปืนใหญ่สู้รบกับพวกคอมมิวนิสต์ คือ บริเวณที่ตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลและบริเวณที่ตั้งโรงเรียนบ้านทุ่งสมอ เมื่อสงครามยุติลง พื้นที่แถบนี้ก็ได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็วมีเส้นทางคมนาคมสะดวกและมีโครงการพัฒนาจากหน่วยงานรองรับหลายโครงการ ให้เอกสารสิทธิ์ในที่ทำกิน และเลี้ยงปิ่นแตงกวาแรกของจังหวัดเพชรบูรณ์ คือ ที่ตำบลทุ่งสมอ

นอกจากนี้ยังมีแหล่งโบราณวัตถุเครื่องปั้นดินเผาและถ้วยชามสังคโลกที่สามารถศึกษาเรียนรู้ได้ทางด้านประวัติศาสตร์

1.4 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ในด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนมีลักษณะผสมผสานวัฒนธรรมอีสานและวัฒนธรรมชาวเหนือ มีนิทานสอนลูกสอนหลานสืบต่อกันมาและเป็นประเพณีดีการะงานประจำปี คือ เรื่องเล่า เรื่องปู่สังกะสาฆ่าสังกะสี ชาวบ้านทุ่งสมอมีความเชื่อเกี่ยวกับเขาปู่เขาผาด และมีงานบวงสรวงประจำปีทุกปี

1.5 การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

ตำบลทุ่งสมอมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจ กล่าวคือ เป็นพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น สามารถมองวิวทิวทัศน์ทะเลภูเขารอบทิศทาง 360 องศา ป่าที่สมบูรณ์ด้วยระบบนิเวศ ป่าสนเมืองหนาวขนาดใหญ่ รับประทานอาหารจากพืชผักปลอดสารพิษ และรีสอร์ทในพื้นที่มีการให้บริการนวดแผนไทย เช่นที่เขาค้อทะเลภู รวมทั้ง ทำบุญไหว้พระ

สักการะเจ้าแม่กวนอิมองค์ใหญ่ที่วัดทุ่งสมอ และไหว้พระธาตุที่เจดีย์กาญจนา ไหว้พระที่วัดตำบลใกล้เคียง
อีกหลายแห่ง เป็นต้น

2. สักยภาพในการจัดการมรดกเทศก์ท้องถิ่นโดยชุมชนตำบลทุ่งสมอ

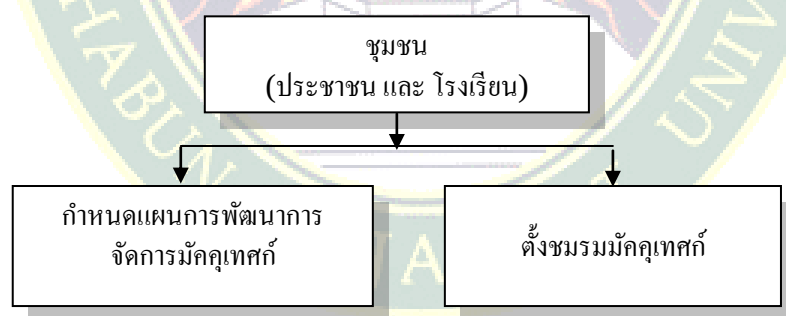
พื้นที่ตำบลทุ่งสมอมีถนนแคว้น-นางั่วตัดผ่าน ถนนเส้นนี้เป็นถนนเชื่อมระหว่างถนนพิษณุโลก-
หล่มสัก กับ ถนนสระบุรี -หล่มสัก ถือเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สำคัญที่นักท่องเที่ยวใช้เดินทางผ่านไปมา
ระหว่างแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอเขาค้อ มีตลาดขายอาหารสดและแห้ง มีร้านขายเครื่องอุปโภคบริโภค
ที่นักท่องเที่ยวมักแวะซื้อไปประกอบอาหารกัน รวมทั้งมีร้านอาหารตามสั่งที่สะดวกและอร่อยหลายร้าน
นักท่องเที่ยวจึงแวะซื้อของและบางกลุ่มก็แวะรับประทานอาหาร เมื่อถึงฤดูท่องเที่ยวจึงคลาคล่ำไปด้วย
นักท่องเที่ยว

องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอได้ให้บริการนักท่องเที่ยว โดยการกางเต็นท์ที่ป้อมตำรวจในการ
ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวอำเภอเขาค้อแก่นักท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวบางคนก็สอบถามหรือขอคำแนะนำ
สถานที่ท่องเที่ยวจากแม่ค้าพ่อค้าที่ตลาดทุ่งสมอ ตามตำรวจที่ป้อมตำรวจ เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าตำบลทุ่งสมอ
ยังไม่มีมรดกเทศก์ท้องถิ่นเพื่อให้คำแนะนำ และพานักท่องเที่ยวเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการมรดกเทศก์ท้องถิ่นโดยชุมชนตำบลทุ่งสมอ

1. การกำหนดรูปแบบการจัดการมรดกเทศก์ท้องถิ่น

หลังจากการศึกษาดูงานได้มีการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้สรุปบทเรียนจากการไปศึกษาดูงาน โดย
แบ่งเป็นกลุ่ม ประชาชน 1 กลุ่ม นักเรียนและครู 1 กลุ่ม จากนั้นทั้งสองกลุ่มออกมานำเสนอ และทำการสรุป
รูปแบบการจัดการมรดกเทศก์ร่วมกัน ดังนี้

แผนภูมิที่

4.1 รูปแบบการจัดการมรดกเทศก์ท้องถิ่นโดยชุมชน ตำบลทุ่งสมอ

1. แผนปฏิบัติการการพัฒนารูปแบบการจัดการมัคคุเทศก์

ประชาชนและโรงเรียนบ้านทุ่งสมอและโรงเรียนบ้านนายาว ได้ร่วมกันกำหนดแผน การพัฒนา รูปแบบการจัดการมัคคุเทศก์ ดังนี้

ตารางที่ 4.1 แผนปฏิบัติการการพัฒนารูปแบบการจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่นโดยชุมชน ตำบลทุ่งสมอ

รายการกิจกรรม	ก.พ-เม.ย	พ.ค-ก.ค	ส.ค-ต.ค	พ.ย-ธ.ค
1. การประชุมทบทวนรูปแบบการจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่น	←→			
2. การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่	←→	←→		
3. ฝึกอบรมเรื่องการจัดการมัคคุเทศก์		←→	←→	
4. ศึกษาฐานที่หมู่บ้านบุไทร จังหวัดนครนายก ตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสาคร และตลาดโบราณ จังหวัดสมุทรปราการ		←→	←→	
5. ประชุมสรุปกำหนดรูปแบบการจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่น		←→	←→	
6. จัดทำคู่มือการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น		←→	←→	
7. ลงฝึกปฏิบัติการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น				←→

1. รูปแบบการจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

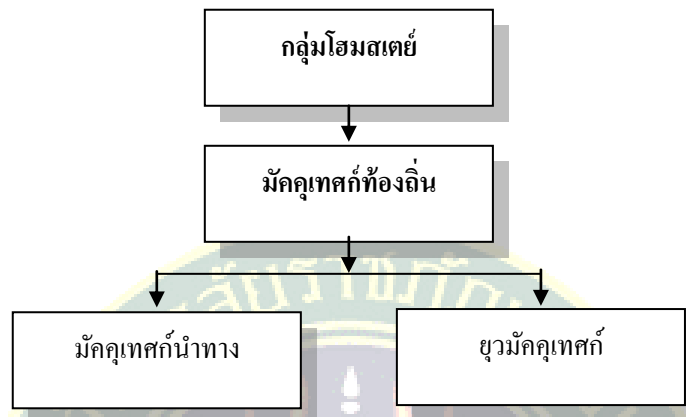
เมื่อกำหนดแผนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ชุมชนก็ร่วมกันดำเนินการตามแผน โดยการทบทวนรูปแบบ การจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่น จึงได้รูปแบบใหม่ ดังนี้

โครงสร้างการจัดการ

โครงสร้างการจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่นตำบลทุ่งสมอ ได้ให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่นอยู่ภายใต้การ ดูแลของกลุ่มวิสาหกิจโฮมสเตย์ตำบลทุ่งสมอ และแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มมัคคุเทศก์นำทาง ประกอบไปด้วย ประชาชนผู้มีวิถีวิถี รวมสมาชิกทั้งหมด จำนวน 10 คน
2. กลุ่มยุวมัคคุเทศก์ ประกอบด้วย นักเรียนบ้านทุ่งสมอ 18 คน ครู 4 คน รวมสมาชิก ทั้งหมด 22 คน

รูปแบบการจัดการมัคคุเทศก์

แผนภูมิที่ 4.2 รูปแบบการจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่นโดยชุมชน ตำบลทุ่งสมอ

บทบาทหน้าที่

1. กลุ่มมัคคุเทศก์นำทาง

กลุ่มมัคคุเทศก์นำทาง กลุ่มนี้ประกอบไปด้วย ประชาชนผู้มีรวิโง้ง รวมทั้งหมด 10 คน กลุ่มนี้จะทำหน้าที่พานักท่องเที่ยว ไปเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ พร้อมกับให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ตามเส้นทางที่กำหนดไว้คือ

- (1) ลานบิน และผาวัวหลงเป็นจุดชมวิวที่เขาลังถ้ำ บนยอดเขามีพื้นที่ราบกว้าง มองเห็นวิวอุทยานทุ่งแสลงหลวง อำเภอเขาค้อ อำเภอหล่มสัก อำเภอหล่มเก่า อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ภูกระดึง และตลอดเส้นทางมีแปลงผักปลูกสมุนไพรแต่ละลูกดูเหมือนภูเขาถูกปูด้วยพรมสีเขียว
- (2) ลานหินปุ่มหรือชาวบ้านเรียกกันว่าชนหินร่อง เป็นลานหินปุ่มมีลักษณะคล้ายกับลานหินปุ่มที่ภูหินร่องกล้าแต่มีพื้นที่น้อยกว่ามีดอกกล้วยไม้ป่าและดอกไม้ป่าหลากสีขึ้นอยู่ตามแผ่นหิน ในฤดูหนาวดอกจะบานสพรั่ง
- (3) ถ้ำค้างคาว (ชาวบ้านเรียกว่าถ้ำซอกสอยหรือถ้ำพระรุคงค์) มีลักษณะเป็นอุโมงค์ใต้ดิน ปากถ้ำแคบพอหลวมตัว และต้องไต่บันไดลงไปไม่น้อยกว่า 10 เมตร มีบันได 2 ระยะ ในอุโมงค์มีธารน้ำจากน้ำตกไหลผ่าน ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์เคยใช้เป็นที่พักพิง จุนได้ถึง 500 คน และมีค้างคาวอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และมีตัวซอกสอยอาศัยอยู่
- (4) ถ้ำป่าขนาบและน้ำตกป่าขนาบ มีสภาพเป็นถ้ำและชะง่อนผาด้านบนมีน้ำตกซึ่งตกจากลำธารบนตัวถ้ำ ด้านล่างของถ้ำเป็นแอ่งน้ำมีน้ำขังตลอดทั้งปี มีผาหินใต้น้ำตกเมื่อถูกแสงอาทิตย์ส่องเข้าไปกระทบหน้าผา ๆ จะส่งประกายสีทองเหลืองอร่าม

(5) ลานไหแตกเป็นพื้นที่ป่าธรรมชาติในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง มีดอกกระเจียวสีขาวและสีชมพู ออกดอกในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี มีวัดอุโบสถอายุหลายร้อยปี เช่น ไหและถ้ำขามที่เป็นดินเผา

(6) จุดชมวิวแปลงปลูกป่า ปตท PT22 เป็นจุดชมวิวที่มีทัศนียภาพที่สวยงาม สามารถมองเห็นทัศนียภาพ 3 อำเภอ คือ เขาค้อ เมือง และหล่มสัก อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเล ประมาณ 1,200 เมตรมีทุ่งดอกไม้ ถ้ำ และน้ำตก

(7) กังหันลม ตั้งอยู่บนเส้นทางไปเขาล้าง ถ้าจะมีกังหันลมผลิตไฟฟ้าตั้งอยู่ ตลอดเส้นทาง จะเห็นพืชไร่และพืชผักปลูกหมุนเวียนกว้างสุดสายตา

(8) เนินคันสน เป็นเนินเขาที่ปลูกต้นไม้ด้วยป่าสนเมืองหนาว (สนสามใบ)

(9) จุดชมดาว

2. ยุวมัคคุเทศก์

รายชื่อนักเรียนโรงเรียนบ้านทุ่งสมอ

เด็กชายณัฐกร ต๊ะตา

เด็กชายธนฤต จันทกล

เด็กหญิงพรศุดา ศรีประเสริฐ

เด็กหญิงปนัดดา ศรีบุญมุ

เด็กหญิงสุนิสา เทียมเพ็ง

เด็กหญิงอิสราภรณ์ ปัญญาฟู

เด็กหญิงสุวรรณา อุเทนสุด

เด็กชายกิตติศักดิ์ แก้วใส

เด็กหญิงนัทมน พรหมแก้ว

เด็กหญิงอินทิรา ฤทธิคง

เด็กหญิงสุนิสา ผลชู

เด็กหญิงพัชรี พรหมลัทธิ

เด็กหญิงศุภรักษ์ สายโส

เด็กหญิงกิ่งแก้ว แก้วย้อย

เด็กชายกฤตเมธ-สุนลี

เด็กชายณรงค์ฤทธิ์ พรหมทา

รายชื่อครูที่ดูแล

นางกำไล มีไทย

นายสุนน ถาเตรียม

นายอุดม คำมัน

นางวิไลภรณ์ คำมัน

ยุวมัคคุเทศก์มีหน้าที่ในการนำพาและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว โดยการอยู่ประจำจุด ได้แก่ เขาค้อ ทะเลภู ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง จุดเสียงปิ่นแตก และสวนสมุนไพรที่บ้านนายแฉล้ม จันทรเจียน ศาลปู่ ศาลย่า วัดทุ่งสมอ วัดนายาว วัดโคกแปดก และพระธาตุกาญจนา ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้รับความรู้และร่วม กิจกรรมเกี่ยวกับ

- (1) พิธีกรรมลงยาลงนาย ชาวทุ่งสมอมินิทานพื้นบ้านเล่าให้ลูกหลานฟังเพื่อเป็นคติสอนใจ เป็นที่ยึดเหนี่ยว และสร้างกำลังใจให้กับคนในชุมชน คำสอนจากนิทานเรื่องนี้ช่วยให้ ชุมชนมีความสุข ทุกปีจะมีเทศกาลไหว้และทำพิธีเช่นสร้างศาลปู่ศาลย่า เรียกว่างานเลี้ยงปีศาลปู่ศาลย่า จัดขึ้นในวันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 6 มีการเข้าทรง เป่าแคน จัดดอกไม้รูปเทียนถวายขัน 5 และขัน 8 ค่าครู 6 สลึง ถึง 24 บาท
- (2) การทำบุญลานข้าว ชาวบ้านจะทำบุญลานข้าวเพื่อบูชาพระแม่โพสพ
- (3) การไหว้เจ้าแม่กวนอิม ที่วัดทุ่งสมอมีรูปปั้นเจ้าแม่กวนอิมขนาดใหญ่ประดิษฐานอยู่ นักท่องเที่ยวนิยมมาไหว้ขอพรกันมาก
- (4) การสักการะไหว้พระธาตุกาญจนา ตั้งอยู่ริมถนน สาย 2196
- (5) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง นักท่องเที่ยวจะได้รับความรู้และเรียนรู้เกี่ยวกับการปลูก ผักปลอดสารพิษ การทำปุ๋ยชีวภาพ การทำน้ำหมักชีวภาพ การเผ่าถ่านชีวมวล การทำแก๊สชีวภาพ การใช้ พลังงานน้ำตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เช่น จากตะบันน้ำ กังหันน้ำ และกังหันลม และการทำนาข้าวไร่ อินทรี
- (6) เขาค้อทะเลภู เป็นแหล่งผลิตสมุนไพรแปรรูปที่ได้รับการรับรองเป็น OTOP ประเภท สมุนไพรระดับ 5 ดาว มีแหล่งเรียนรู้ประวัติการสู้รบในยุทธภูมิเขาค้อ วิถีชีวิตชุมชน และชนเผ่า เป็นนิทัศน์ การถาวร มีของฝากของที่ระลึกจำหน่ายหลากหลายชนิด มีสวนสมุนไพร และโรงงานผลิตแปรรูปให้ได้ ศึกษา และมีการนวดสปาไว้บริการนักท่องเที่ยว มีป่าธรรมชาติให้ศึกษาระบบนิเวศ
- (7) สวนสมุนไพรบ้านนายแฉล้ม จันทรเจียน ที่นี้มีบ้านพักโฮมสเตย์ มีสมุนไพรประมาณ 300 ชนิด ไว้ให้นักท่องเที่ยวศึกษา มีสวนลื่นจี้ และผักพื้นบ้านหลายชนิด
- (8) จุดเสียงปิ่นแตก เป็นบริเวณที่มีการยิงกระสุนนัดแรกของการสู้รบสงครามเลือดที่เขา ค้อ พื้นที่นี้อยู่ในพื้นที่ตำบลทุ่งสมอไม่ไกลจากบ้านนายแฉล้ม จันทรเจียน

2. การฝึกอบรม

2.1 ฝึกอบรมให้ความรู้โดยวิทยากร

เมื่อกำหนดรูปแบบการจัดการมัลลเทศก์ท้องถิ่นเสร็จแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการฝึกอบรมให้ความรู้ แก่มัลลเทศก์นำทาง และขุมมัลลเทศก์ โดยวิทยากร ในหัวข้อ ต่อไปนี้

2.1.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับมัลลเทศก์ท้องถิ่น

- (1) ความสำคัญของมัลลเทศก์
- (2) คุณลักษณะของมัลลเทศก์
 - บุคลิกภาพภายนอก
 - บุคลิกภาพภายใน
- (3) บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ
- (4) สิ่งที่มีมัลลเทศก์พึงปฏิบัติ
- (5) สิ่งที่มีมัลลเทศก์ไม่ควรปฏิบัติ

2.1.2 ความรู้เกี่ยวกับบริบทและศักยภาพการท่องเที่ยวในพื้นที่

- (1) ประวัติความเป็นมาของตำบลทุ่งสมอ
- (2) แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ และในอำเภอเขาค้อ
- (3) วัฒนธรรมพื้นบ้าน และวิถีชีวิตชุมชน
- (4) ประวัติศาสตร์การสู้รบสงครามเขาค้อ

2.2 ฝึกอบรมให้ความรู้และฝึกปฏิบัติ

การฝึกอบรมครั้งนี้ผู้วิจัยได้ให้นักเรียนที่เป็นขุมมัลลเทศก์และครูที่ดูแลโครงการของโรงเรียนบ้าน สะเดาพะง มาให้ความรู้จากประสบการณ์จริง พร้อมกับการสาธิต การฝึกปฏิบัติให้กับขุมมัลลเทศก์โรงเรียน บ้านทุ่งสมอ

3 จัดทำคู่มือ

การทำคู่มือให้แก่มัลลเทศก์ท้องถิ่น ได้ทำตามหัวข้อ ต่อไปนี้

- (1) คุณลักษณะของมัลลเทศก์
- (2) บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ
- (3) สิ่งที่มีมัลลเทศก์พึงปฏิบัติ
- (4) สิ่งที่มีมัลลเทศก์ไม่ควรปฏิบัติ
- (5) ประวัติความเป็นมาของตำบลทุ่งสมอ
- (6) แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ และในอำเภอเขาค้อ

- (7) วัฒนธรรมพื้นบ้าน และวิถีชีวิตชุมชน
- (8) ประวัติศาสตร์การสู้รบสงครามเขาค้อ

4 ลงฝึกปฏิบัติการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

เมื่อมัคคุเทศก์ท้องถิ่นได้รับการฝึกอบรม ได้รับแจกคู่มือ พร้อมกับแจกเสื้อทีมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ตำบลทุ่งสมอ (แบบเสื้อคู่ได้ที่ภาคผนวก) เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่นลงปฏิบัติจริง โดยให้ประชาชนตำบลทุ่งสมอเป็นนักท่องเที่ยว การลงปฏิบัติจริงครั้งนี้ ทำให้มัคคุเทศก์ได้ประสบการณ์ ในการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การจัดการมรดกเทศกโดยชุมชนบนพื้นที่สูง ตำบลทุ่งสมอ อำเภอบ้านฝาง จังหวัด เพชรบูรณ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพในการจัดการ มรดกเทศกท้องถิ่นโดยชุมชนตำบลทุ่งสมอ 2) เพื่อศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการมรดกเทศกท้องถิ่นโดย ชุมชนตำบลทุ่งสมอ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 44 คน ได้แก่ ประชาชนใน หมู่บ้านทุ่งสมอและหมู่บ้านนายาว หมู่ที่ 1,2,7, 11 จำนวน 10 คน นักเรียนโรงเรียนบ้านทุ่งสมอและนักเรียนโรงเรียนบ้านนายาวจำนวน 30 คน และ ครูทั้งสองโรงเรียน เก็บข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ การบันทึก เนื้อหา วิเคราะห์ข้อมูลเชิง เนื้อหา ได้ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

สรุปผล

ตอนที่ 1 บริบทและศักยภาพในการจัดการมรดกเทศกท้องถิ่นโดยชุมชนตำบลทุ่งสมอ

1. บริบทการท่องเที่ยวชุมชน

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนในชุมชนที่ เป็นกลุ่มตัวอย่างหลายครั้ง รวมทั้งลงพื้นที่สำรวจแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้รถอีเก้งเป็นยานพาหนะ เพื่อให้ กลุ่มตัวอย่างได้เห็นศักยภาพและทุนเดิมทางการท่องเที่ยวของตน และสรุปร่วมกันว่า ตำบลทุ่งสมอมีทุนเดิม ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิง ธรรมชาติ และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ที่สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวได้

1.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ

ตำบลทุ่งสมอมีเขตพื้นที่ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติเขาค้อและอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงมี มีอากาศหนาวเย็นตลอดทั้งปี มีทิวเขาน้อยใหญ่สลับซับซ้อนกันเป็นทิวเขาสวยงามมาก มีแหล่งท่องเที่ยวเชิง นิเวศในเขตพื้นที่หลายแห่ง แต่ยังไม่ได้รับการพัฒนา ได้แก่ จุดชมวิวยอดเขา ลานหินปุ่ม ถ้ำค้างคาว ชำนา เสียโฮ ถ้ำน้ำตกผาทอง หมู่บ้านชาวเขาเผ่าลีซอ (บ้านเพชรดำ) ซึ่งมีศักยภาพจัดในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว ได้ เช่น การเดินป่า แคมป์ปิ้ง และกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร

มีถนนลูกรังจากบ้านนายาวไปยังเขาหลังถ้ำ เส้นทางโลกแปรง-ทุ่งสมอ มีจุดชมวิวดูและดูดาวบน ดิน เส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่ มีจุดเริ่มต้นที่วัดนายาว การเดินทางจากวัดนายาวถึงจุดชมวิวยอดเขามี ระยะทาง 5 กิโลเมตร จากจุดชมวิวยอดเขาถึงลานหินปุ่มมีระยะทาง 1.5 กิโลเมตร จากลานหินปุ่มถึงถ้ำค้างคาวมี ระยะทาง 1 กิโลเมตร จากถ้ำค้างคาวถึงชำนาเสียโฮมีระยะทาง 1 กิโลเมตร ย้อนกลับมาลานหินปุ่มมายังถ้ำน้ำตก ผาทองมีระยะทาง 2 กิโลเมตร จากถ้ำผาทองผ่านบ้านเพชรดำ ถึงจุดบริการนักท่องเที่ยวมีระยะทาง 3 กิโลเมตร

พอสรุปว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงธรรมชาติ มีดังนี้ (1) ลานบินและผาวัวหลง (2) ลานหินปุ่มหรือชาวบ้านเรียกกันว่าชนาหินร้อง (3) ถ้ำค้างคาว (ชาวบ้านเรียกว่าถ้ำซ็อกซอยหรือถ้ำพระธาตุ) (4) ถ้ำปากนาบและน้ำตกปากนาบ (5) ลานไหแตก (6) จุดชมวิวแปลงปลูกป่า ปตท PT22 (7) กังหันลม (8) เนินต้นสน (9) จุดชมดาว ในพื้นที่ตำบลทุ่งสมอมีจุดชมวิวและจุดชมวิวอีกหลายแห่งที่ห่างจากตลาดทุ่งสมอ 3-5 กิโลเมตร ซึ่งมีทัศนียภาพสามารถนำพานักท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งวัน ตั้งแต่ 7.00 น. 18.00 น.

1.2 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1.2.1 พืชไร่และพืชสวน พื้นที่ตำบลทุ่งสมอเป็นพื้นที่การเกษตร ที่นับได้ว่าเป็นแหล่งผลิตและเป็นคลังอาหารที่ใหญ่ที่สุดของอำเภอเขาค้อ พื้นที่ส่วนใหญ่จะทำพืชไร่ และที่รู้จักกันทั่วไปคือยอดฟ้าม่วง

1.2.2 สวนผลไม้ พื้นที่ตำบลทุ่งสมอมีสวนผลไม้ และผลไม้ที่ปลูกกันมาก คือ ลิ้นจี่ และมีสวนส้ม

1.2.3 สวนสมุนไพร ได้แก่ หญ้าสาบเสือ ไซ้ห้ามเลือด ช้างกระต๊ابโรง โด่ไม่รู้ล้ม เครื่องมัน เสือสามเหล้าไหล ใบหนาด พริกขี้หนู มะกอกน้ำ แก่นแสดกวาว และรากคุดเค่า เป็นต้น

1.2.4 แหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง แหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตั้งอยู่ที่หมู่ 11 คือ หมู่บ้านวงศ์ปัญญา ของนายพัชร์ จวนตรง ที่ทำการเกษตรเกี่ยวกับผักปลอดสารพิษ และพลังงานทดแทน

1.3 การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

พื้นที่ของตำบลทุ่งสมอเดิมเป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของชาวเขาเผ่าม้ง และเผ่าลีซอ ต่อมาชาวไทยได้เข้ามาทำไร่ข้าวโพด มีประวัติศาสตร์การสู้รบของคนไทยที่มีแนวคิดต่างอุดมการณ์กัน จนเกิดสงครามนองเลือดสู้รบระหว่างคนไทยด้วยกันเอง ตั้งแต่ พ.ศ. 2513-2525 พื้นที่ตำบลทุ่งสมอเป็นศูนย์ที่ตั้งปืนใหญ่สู้รบกับพวกคอมมิวนิสต์และเสียงปืนแตกนัดแรกของจังหวัดเพชรบูรณ์ คือ ที่ตำบลทุ่งสมอ เมื่อสงครามยุติลง พื้นที่แถบนี้ก็ได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็ว มีเส้นทางคมนาคมสะดวก นอกจากนี้ยังมีแหล่งโบราณวัตถุเครื่องปั้นดินเผาและถ้วยชามสังคโลกที่สามารถศึกษาเรียนรู้ได้ทางด้านประวัติศาสตร์

1.4 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ในด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนมีลักษณะผสมผสานวัฒนธรรมอีสานและวัฒนธรรมชาวเหนือ มีนิทานสอนลูกสอนหลานสืบต่อกันมาและเป็นประเพณีสักการะงานประจำปี คือ เรื่องเล่า เรื่องปู่สังกะสาฆ่าสังกะสี ชาวบ้านทุ่งสมอมีความเชื่อเกี่ยวกับเขาปู่เขาเข้ผาก และมีงานบวงสรวงประจำปีทุกปี

1.5 การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

ตำบลทุ่งสมอมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจ กล่าวคือ เป็นพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น สามารถมองวิวทิวทัศน์ทะเลภูเขารอบทิศจากอ่างน้ำที่สมบูรณ์ด้วยระบบนิเวศ ป่าสนเมืองหนาวขนาดใหญ่ รับประทานอาหารจากพืชผักปลอดสารพิษ และ

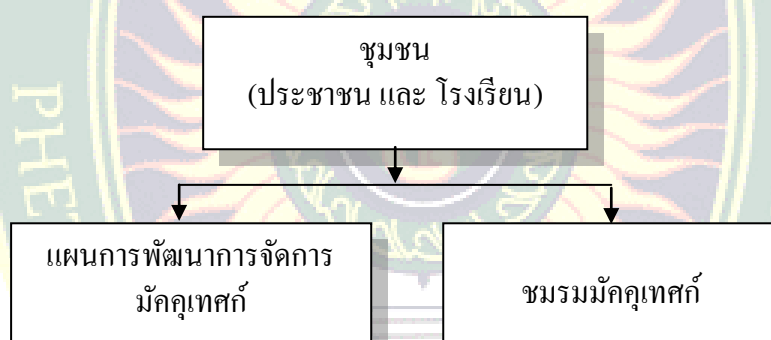
รีสอร์ทในพื้นที่ที่มีการให้บริการนวดแผนไทย เช่นที่เขาค้อทะเลภู รวมทั้ง ทำบุญไหว้พระ สักการะเจ้าแม่กวนอิมองค์ใหญ่ที่วัดทุ่งสมอ และไหว้พระธาตุที่เจดีย์กาญจนา ไหว้พระที่วัดตำบลใกล้เคียงอีกหลายแห่ง และที่พักนักท่องเที่ยวหลายแห่งมีการบริการนวดแผนไทยและสปา เป็นต้น

2. สักยภาพในการจัดการมัลลเทศก์ท้องถิ่นโดยชุมชนตำบลทุ่งสมอ

พื้นที่ตำบลทุ่งสมอมิถนนแถมบัส-นางั่วตัดผ่าน ถนนเส้นนี้เป็นถนนเชื่อมระหว่างถนนพิษณุโลก - หล่มสัก กับ ถนนสระบุรี - หล่มสัก ถือเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่สำคัญที่นักท่องเที่ยวใช้เดินทางผ่านไปมา ระหว่างแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอเขาค้อ และมีตลาดขายอาหารสดและแห้ง มีร้านขายเครื่องอุปโภคบริโภค ที่นักท่องเที่ยวมักแวะซื้อไปประกอบอาหารกัน รวมทั้งมีร้านอาหารตามสั่งที่สะดวกและอร่อย องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสมอได้ให้บริการนักท่องเที่ยว โดยการทางเดินที่ที่ป้อมตำรวจให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวอำเภอเขาค้อ นักท่องเที่ยวบางคนก็สอบถามหรือขอคำแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวจากแม่ค้าพ่อค้าที่ตลาดทุ่งสมอ ถามตำรวจที่ป้อมตำรวจ เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าตำบลทุ่งสมอยังไม่มีมัลลเทศก์ท้องถิ่นเพื่อให้คำแนะนำ และพานักท่องเที่ยวเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

ตอนที่ 2 การพัฒนา การจัดการมัลลเทศก์ท้องถิ่นโดยชุมชน ตำบลทุ่งสมอ

1. การกำหนดรูปแบบการจัดการมัลลเทศก์ท้องถิ่น

แผนภูมิที่ 5.1 รูปแบบการจัดการมัลลเทศก์ท้องถิ่นโดยชุมชน ตำบลทุ่งสมอ

2. แผนปฏิบัติการการพัฒนา รูปแบบการจัดการมัลลเทศก์

ประชาชนและโรงเรียนบ้านทุ่งสมอและโรงเรียนบ้านนายาวได้ร่วมกันกำหนดแผนการพัฒนา รูปแบบการจัดการมัลลเทศก์ ดังนี้ (1) การประชุมทบทวนรูปแบบการจัดการมัลลเทศก์ท้องถิ่น (2) การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ (3) ฝึกอบรมเรื่องการจัดการมัลลเทศก์ (4) ศึกษาดูงานที่หมู่บ้านบุไทร จังหวัดนครนายก ตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสาคร และตลาดโบราณ จังหวัดสมุทรปราการ (5) ประชุมสรุปกำหนดรูปแบบการจัดการมัลลเทศก์ท้องถิ่น (6) จัดทำคู่มือการเป็นมัลลเทศก์ท้องถิ่น และ (7) ลงฝึกปฏิบัติการเป็นมัลลเทศก์ท้องถิ่น

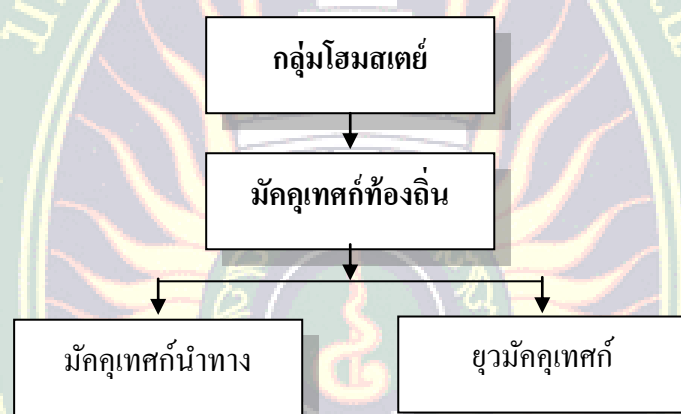
3. พัฒนารูปแบบการจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

เมื่อกำหนดแผนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ชุมชนก็ร่วมกันดำเนินการตามแผน โดยการทบทวนรูปแบบการจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่น จึงได้รูปแบบใหม่ ดังนี้

โครงสร้างการจัดการ

โครงสร้างการจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่นตำบลทุ่งสมอ ได้ให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่นอยู่ภายใต้การดูแลของกลุ่มวิสาหกิจโฮมสเตย์ตำบลทุ่งสมอ และแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มมัคคุเทศก์นำทาง ประกอบไปด้วย ประชาชนผู้มีร่ววิโถ้ง รวมสมาชิกทั้งหมดจำนวน 10 คน และ กลุ่มยุวมัคคุเทศก์ ประกอบด้วย เป็นนักเรียนบ้านทุ่งสมอ รวมสมาชิก 15 คน

รูปแบบการจัดการมัคคุเทศก์

แผนภูมิที่ 5.1 รูปแบบการจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โดยชุมชน ตำบลทุ่งสมอ

บทบาทหน้าที่

1. กลุ่มมัคคุเทศก์นำทาง

กลุ่มมัคคุเทศก์นำทาง กลุ่มนี้ประกอบไปด้วย ประชาชนผู้มีร่ววิโถ้ง รวมทั้งหมด 10 คน กลุ่มนี้จะทำหน้าที่พานักท่องเที่ยวไปเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ พร้อมกับให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ตามเส้นทางที่กำหนดไว้ เป็นเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. ยุวมัคคุเทศก์

ยุวมัคคุเทศก์มีหน้าที่ในการนำพาและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว โดยการอยู่ประจำจุด ได้แก่ เขาค้อทะเลภู ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง จุดเสียงปิ่นแดง และสวนสมุนไพรที่บ้านนายแลล้ม จันทรเจียน ศาลปู่ศาลย่า วัดทุ่งสมอ วัดนายาว วัดโคกแปดก และพระธาตุกาญจนา ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้รับความรู้และร่วม

กิจกรรมเกี่ยวกับ (1) พิธีกรรมลงยาลงนาย (2) การทำบุญลาน (3) การไหว้เจ้าแม่กวนอิมที่วัดทุ่งสมอ (4) การสักการะไหว้พระธาตุกาญจนา (5) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง (6) เขาค้อทะเลภู (7) สวนสมุนไพรบ้านประธานกลุ่มวิสาหกิจโฮมสเตย์ตำบลทุ่งสมอ และ (8) จุดเสี่ยงปิ่นแตก

2. การฝึกอบรม

2.1 ฝึกอบรมให้ความรู้โดยวิทยากร

เมื่อกำหนดรูปแบบการจัดการมรดกเทศก์ท้องถิ่นเสร็จแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการฝึกอบรมให้ความรู้แก่มรดกเทศก์นำทาง และยุวมรดกเทศก์ โดยวิทยากร ในหัวข้อ ต่อไปนี้

2.1.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับมรดกเทศก์ท้องถิ่น คือความสำคัญของมรดกเทศก์คุณลักษณะของมรดกเทศก์ บุคลิกภาพภายนอก บุคลิกภาพภายใน บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ สิ่งที่มีมรดกเทศก์พึงปฏิบัติ สิ่งที่มีมรดกเทศก์ไม่ควรปฏิบัติ

2.1.2 ความรู้เกี่ยวกับบริบทและศักยภาพการท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของตำบลทุ่งสมอ แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ และในอำเภอเขาค้อ วัฒนธรรมพื้นบ้าน และวิถีชีวิตชุมชน ประวัติศาสตร์การสู้รบสงครามเขาค้อ

2.2 ฝึกอบรมให้ความรู้และฝึกปฏิบัติ

การฝึกอบรมครั้งนี้ผู้วิจัยได้ให้นักเรียนที่เป็นยุวมรดกเทศก์และครูที่ดูแลโครงการของโรงเรียนบ้านสะเดาพะง มาให้ความรู้จากประสบการณ์จริง พร้อมกับการสาธิต การฝึกปฏิบัติให้กับยุวมรดกเทศก์โรงเรียนบ้านทุ่งสมอ

3 จัดทำคู่มือ

การทำคู่มือให้แก่มรดกเทศก์ท้องถิ่น ได้ทำตามหัวข้อ ต่อไปนี้ คุณลักษณะของมรดกเทศก์ บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ สิ่งที่มีมรดกเทศก์พึงปฏิบัติ สิ่งที่มีมรดกเทศก์ไม่ควรปฏิบัติ ประวัติความเป็นมาของตำบลทุ่งสมอ แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ และในอำเภอเขาค้อ วัฒนธรรมพื้นบ้าน และวิถีชีวิตชุมชน ประวัติศาสตร์การสู้รบสงครามเขาค้อ

4 ลงฝึกปฏิบัติการเป็นมรดกเทศก์ท้องถิ่น

เมื่อมรดกเทศก์ท้องถิ่นได้รับการฝึกอบรม ได้รับแจกคู่มือ พร้อมกับแจกเสื้อทีมมรดกเทศก์ท้องถิ่น ตำบลทุ่งสมอ (แบบเสื้อคู่ได้ที่ภาคผนวก) เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ให้มรดกเทศก์ท้องถิ่นลงปฏิบัติจริง โดยให้ประชาชนตำบลทุ่งสมอเป็นนักท่องเที่ยว การลงปฏิบัติจริงครั้งนี้ ทำให้มรดกเทศก์ได้ประสบการณ์ในการเป็นมรดกเทศก์ท้องถิ่น

อภิปรายผล

ตำบลทุ่งสมอมีศักยภาพการท่องเที่ยว ทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

การจัดการมรดกเทศก์ของชุมชนตำบลทุ่งสมอได้ดำเนินการในช่วงแรกโดยชุมชน และต่อมาได้ให้โรงเรียนเป็นแกนนำ จากนั้นการจัดการมรดกเทศก์ท้องถิ่นได้พัฒนามาจนครั้งล่าสุด ได้ให้อยู่ภายใต้การจัดการของกลุ่มวิสาหกิจโฮมสเตย์ตำบลทุ่งสมอ กล่าวคือให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวหนึ่งในโครงสร้างการบริหารจัดการของวิสาหกิจโฮมสเตย์ตำบลทุ่งสมอ

การจัดกลุ่มมรดกเทศก์นั้นได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) กลุ่มมรดกเทศก์นำทาง เป็นกลุ่มประชาชนที่มีรถวีโก้ง นำพานักท่องเที่ยวไปเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น เส้นทางเขาหลังถ้ำ และเข้าชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชนเผ่าที่บ้านเพชรดำ สอดคล้องกับ พิมพ์พรณ สุจารินพงศ์(พ.ศ.2551) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการเดินทางท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ ในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับ ระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมี การเรียนรู้ร่วมกันของท้องถิ่นเพื่อให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืนจากนั้นก็พานักท่องเที่ยวชมดาวบนดินตามจุดชมวิวด่าง ๆ นับว่าชุมชนได้มีการจัดการมรดกเทศก์ที่คำนึงถึงความเหมาะสมกับงาน เพราะแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและธรรมชาติ ของตำบลทุ่งสมอนั้นอยู่ห่างไกลจากชุมชน การให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวก็ต้องอาศัยผู้ใหญ่ซึ่งมีประสบการณ์ในการเดินป่า สามารถถ่ายทอดความรู้และสร้างบรรยากาศสมัยการสู้รบกับพวกคอมมิวนิสต์ให้นักท่องเที่ยวฟังได้อย่างตื่นเต้น (2) กลุ่มชุมมรดกเทศก์ เป็นกลุ่มนักเรียนโรงเรียนบ้านทุ่งสมอ ซึ่งช่วงแรกมีนักเรียนโรงเรียนบ้านนายาวร่วมด้วย แต่ในช่วงหลังโรงเรียนบ้านนายาวไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมด้วยได้ กลุ่มโฮมสเตย์และกลุ่มมรดกเทศก์จึงได้จัดให้กลุ่มชุมมรดกเทศก์ประจำอยู่ตามจุดท่องเที่ยว ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เขาค้อทะเลภู วัดทุ่งสมอ วัดโคกรกแปรง และเจดีย์กาญจนา และบ้านประธานโฮมสเตย์ที่มีสวนสมุนไพรหลากหลายชนิด เป็นต้น ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้อยู่ใกล้ชุมชน และชุมมรดกเทศก์สามารถเรียนรู้เนื้อหาสาระจากแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้

ผู้วิจัยได้จัดซื้อเสื้อทีมให้กับกลุ่มมรดกเทศก์ซึ่งเป็นการควบคุมและติดตามงานได้เป็นอย่างดี จากรูปแบบการจัดการมรดกเทศก์ตำบลทุ่งสมอได้มีการจัดการที่สอดคล้องกับ เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว (พ.ศ. 2547) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กล่าวว่า องค์ประกอบ ด้านที่ 2 องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและจะต้องไม่มี ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรการจัดการ สิ่งแวดล้อมการป้องกันและกำจัดมลพิษ ควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน และเนตร์พัฒนา ยาวีราช (2548 : 2-3) ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับการจัดการว่า หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารนำไปปฏิบัติ เพื่อนำ ไปสู่การบรรลุผลความสำเร็จตาม

เป้าหมายขององค์กรและทรัพยากรทางการบริหาร ประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ คือ (1) เป็นกระบวนการของการดำเนินกิจกรรมที่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน (2) เน้นที่การบรรลุเป้าหมายขององค์กร และ (3) การทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายโดยผสมผสานบุคลากรและทรัพยากรทางการบริหารเข้าด้วยกัน และหน้าที่พื้นฐาน ทางการจัดการ ได้แก่ (1) การวางแผน (2) การจัดองค์กร (3) การนำ และ (4) การควบคุม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

ในการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำการวิจัยไปใช้ได้ ดังต่อไปนี้

1.1 องค์กรส่วนตำบล องค์กรส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในและนอกท้องถิ่น สามารถนำรูปแบบการจัดการมัลติเทสท์ท้องถิ่นตำบลทุ่งสมอไปประยุกต์ใช้ได้

1.2 โรงเรียนบ้านทุ่งสมอ และโรงเรียนบ้านนาขาวสามารถขยายสมาชิกให้เติบโตขึ้นได้

2. การเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยต่อไป

เพื่อให้เกิดการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน ควรทำการวิจัยเรื่องต่อไปนี้

1.1 การพัฒนาเครือข่ายมัลติเทสท์อำเภอเขาค้ออย่างยั่งยืน

1.2 การพัฒนาศักยภาพมัลติเทสท์ท้องถิ่นเพื่อก้าวสู่สากล

บรรณานุกรม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยแผนปฏิบัติการเพื่อกำหนดสินค้าทางการท่องเที่ยวกรุงเทพฯ : ,คอร์ แพลนนิ่ง
แอนด์ ดีเวลลอปเม้นท์ , 2546.

กุลวรา สุวรรณพิมล.หลักการมัคคุเทศก์.กรุงเทพฯ : ,แสงดาว , 2548.

สุทธิธิ์ ชูชาติ อุตสาหกรรมท่องเที่ยว.:เชียงใหม่ ลานนาการพิมพ์ , 2544

นิคม จารุมณี.การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์ , 2544.

พะยอม วงศ์สารศรี และคณะ ชูติวิชาการจัดการและการวางแผน. กรุงเทพฯ : มปป.,2543.

พิมพ์พรรณ สุจารินพวงค์.มัคคุเทศก์.กรุงเทพฯ :มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ , 2544.

มหาวิทยาลัยศิลปากร.คู่มือมัคคุเทศก์.กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง , 2550

รวิวรรณ โปรยรุ่งโรจน์. มัคคุเทศก์ .กรุงเทพฯ : ,โอเดียนสโตร์ , 2550.

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย การพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้กรุงเทพฯ:ธีระป้อมวรรณกรรม,2543.

สุพาดา สิริกุตตา และคณะ การวางแผนและการบริหารโครงการ. กรุงเทพฯ : มปป., 2543.

สุรางค์ จันทวานิช. วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2546.

สุพาดา สิริกุตตา. การวางแผนและบริหารโครงการ.กรุงเทพฯ : ดวงกมลสมัย, 2543.

สัมพันธุ์ ภูไพบูลย์. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ : พิทักษ์อักษร , 2530.

<http://www.google.com>

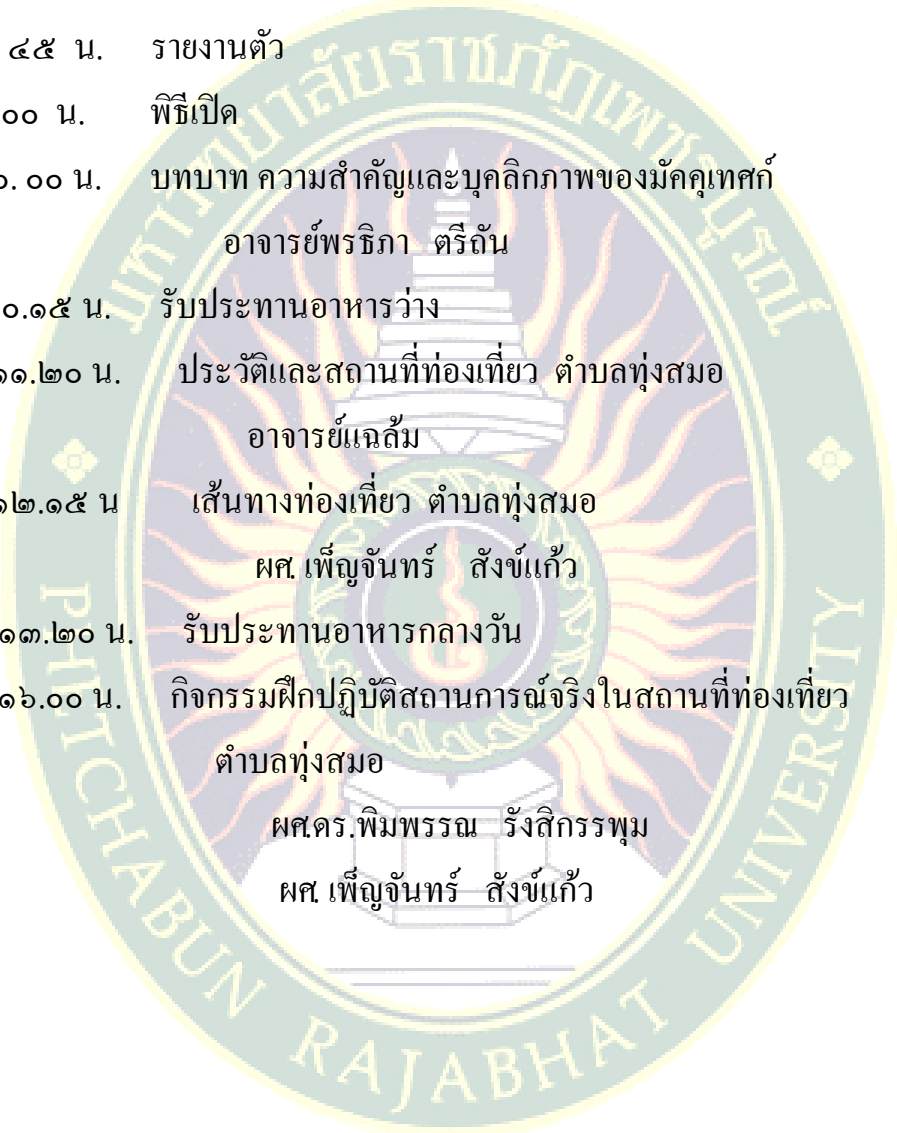

ภาคผนวก

กำหนดการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ตำบลทุ่งสมอ
“ยุวมัคคุเทศก์”

ณ. โรงเรียนบ้านทุ่งสมอ

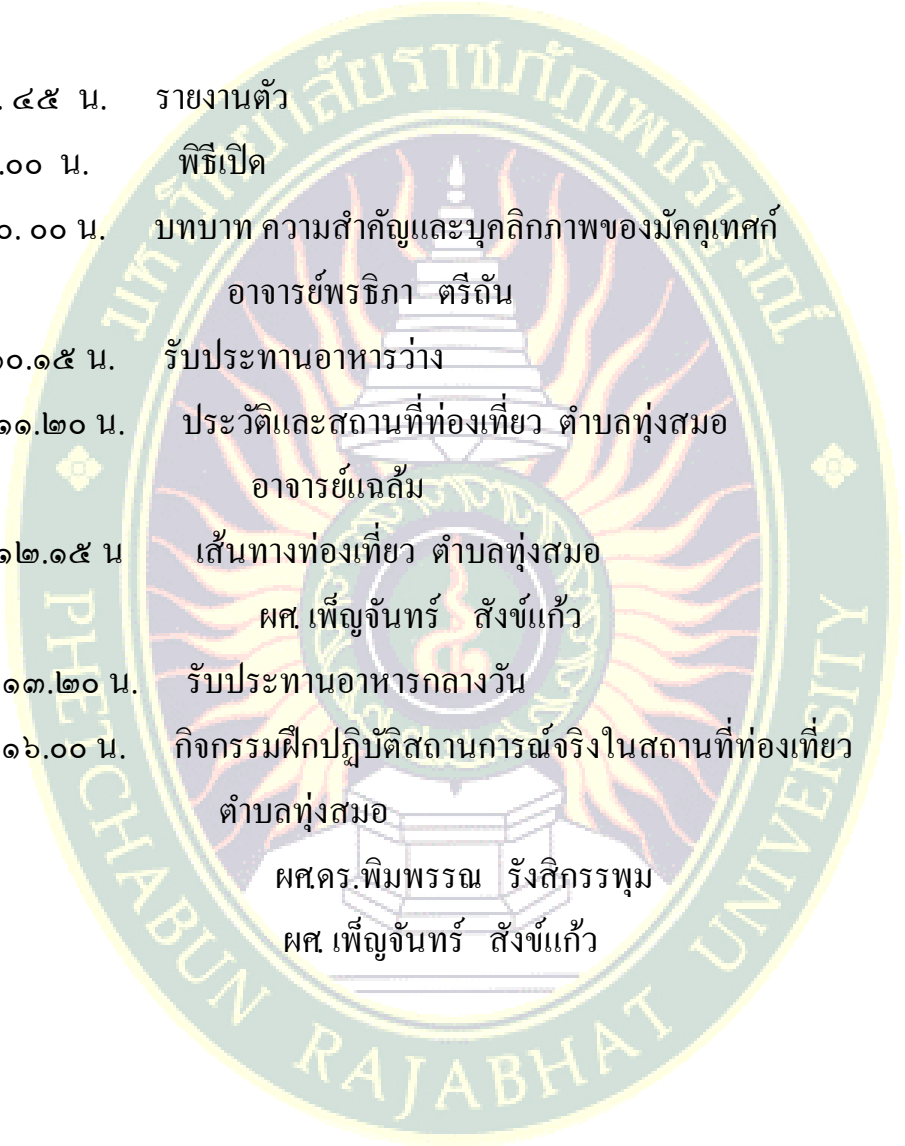
วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๒

-
- ๘.๐๐ - ๘.๔๕ น. รายงานตัว
- ๘.๕๐ - ๙.๐๐ น. พิธีเปิด
- ๙.๐๐ - ๑๐.๐๐ น. บทบาท ความสำคัญและบุคลิกภาพของมัคคุเทศก์
อาจารย์พรธิภา ตรีถัน
- ๑๐.๐๐ - ๑๐.๑๕ น. รับประทานอาหารว่าง
- ๑๐.๒๐ - ๑๑.๒๐ น. ประวัติและสถานที่ท่องเที่ยว ตำบลทุ่งสมอ
อาจารย์แจ่ม
- ๑๑.๒๐ - ๑๒.๑๕ น. เส้นทางท่องเที่ยว ตำบลทุ่งสมอ
ผศ. เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว
- ๑๒.๒๐ - ๑๓.๒๐ น. รับประทานอาหารกลางวัน
- ๑๓.๓๐ - ๑๖.๐๐ น. กิจกรรมฝึกปฏิบัติสถานการณ์จริงในสถานที่ท่องเที่ยว
ตำบลทุ่งสมอ
ผศ.ดร.พิมพรรณ รังสิกรรพุม
ผศ. เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว

กำหนดการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ตำบลทุ่งสมอ

ณ.โรงเรียนบ้านทุ่งสมอ

วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๒

-
- ๘.๐๐ - ๘.๔๕ น. รายงานตัว
- ๘.๕๐ - ๙.๐๐ น. พิธีเปิด
- ๙.๐๐ - ๑๐.๐๐ น. บทบาท ความสำคัญและบุคลิกภาพของมัคคุเทศก์
อาจารย์พรธิภา ศรีถัน
- ๑๐.๐๐ - ๑๐.๑๕ น. รับประทานอาหารว่าง
- ๑๐.๒๐ - ๑๑.๒๐ น. ประวัติและสถานที่ท่องเที่ยว ตำบลทุ่งสมอ
อาจารย์แฉล้ม
- ๑๑.๒๐ - ๑๒.๑๕ น. เส้นทางท่องเที่ยว ตำบลทุ่งสมอ
ผศ. เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว
- ๑๒.๒๐ - ๑๓.๒๐ น. รับประทานอาหารกลางวัน
- ๑๓.๓๐ - ๑๖.๐๐ น. กิจกรรมฝึกปฏิบัติสถานการณ์จริงในสถานที่ท่องเที่ยว
ตำบลทุ่งสมอ
ผศ.ดร.พิมพรรณ รังสิกรรพุม
ผศ. เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว

รายชื่อนักเรียนผู้เข้ารับการอบรมยุวมัคคุเทศก์

ลำดับที่	ชื่อ – นามสกุล	ลายเซ็นภาคเช้า	ลายเซ็นภาคบ่าย
	(๘.๐๐-๑๒.๐๐)	(๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐)	

๑	
๒	
๓	
๔	
๕	
๖	
๗	
๘	
๙	
๑๐	
๑๑	
๑๒	
๑๓	
๑๔	
๑๕	
๑๖	
๑๗	
๑๘	
๑๙	
๒๐	

รายชื่อผู้เข้ารับการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

ลำดับที่	ชื่อ – นามสกุล	ลายเซ็นภาคเช้า	ลายเซ็นภาคบ่าย
	(๘.๐๐- ๑๒.๐๐)	(๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐)	

๑			
๒			
๓			
๔			
๕			
๖			
๗			
๘			
๙			
๑๐			
๑๑			
๑๒			
๑๓			
๑๔			
๑๕			
๑๖			
๑๗			
๑๘			
๑๙			
๒๐			

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิมพรรณ รังสิกรพุม

Miss Pimpan Rangsigunpoom

เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3 1005 00268 62 6

ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ระดับ 8

ประธานสาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

โทรศัพท์ (056) 717137 ต่อ 1308 โทรสาร (056) 717137

485/3 ถนนเพชรเจริญ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

โทรศัพท์ (056) 726091 , 087-9434738

ประวัติการศึกษา

ระดับปริญญา	สถานศึกษา	ปีที่สำเร็จ
อ.บ (ภาษาอังกฤษ)	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	2515
อ.ม (บรรณารักษศาสตร์)	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	2525
ศศ.ม (ภาษาอังกฤษ)	มหาวิทยาลัยนเรศวร	2547
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	2547
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ภาษาอังกฤษเพื่อนักกฎหมาย	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	2548
Ph.(Development Education)	Central Luzon State University	2543

ผลงานด้านการวิจัย

1. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ภาษาอังกฤษด้วยชุดการสอนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวท้องถิ่น : กรณีศึกษา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
2. การพัฒนาหนังสือส่งเสริมการอ่านภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เรื่อง “ PHETCHABUN PROVINCE”

3. EFFECTS OF COMPUTER-AIDED INSTRUCTION AND ATTITUDE ON
ACHIEVEMENT IN ENGLISH READING OF SOPHOMOR COLLEGE
STUDENTS AT RAJABHAT INSTITUTE PHETCHABUN, PHETCHABUN

4. การจัดการความรู้และการสร้างเครือข่ายภูมิปัญญาท้องถิ่น อำเภอเขาค้อ จังหวัด
เพชรบูรณ์

5. การจัดการมรดกเทศก์ท้องถิ่นโดยชุมชนบนพื้นที่สูง อำเภอเขาค้อ จังหวัด
เพชรบูรณ์

ตำราและเอกสารประกอบการสอน

1. บริการอ้างอิงและสารนิเทศ
2. สารสนเทศท้องถิ่น
3. English for Graduate Study
4. English for Executive
5. English Reading and Interpretation
6. English Reading for Comprehension, Opinion, and Attitude

รายชื่อ ยวมัคคุเทศก์โรงเรียนบ้านทุ่งสมอ

ที่	ชื่อ - นามสกุล	ที่อยู่	หมายเหตุ
1	เด็กชายธีรพล วงษ์ขุ่ม	71 หมู่ 11 ต.ทุ่งสมอ อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์	
2	เด็กชายณัฐกร ต๊ะตา	27 หมู่ 4 ต.ทุ่งสมอ อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์	
3	เด็กชายธนฤต จันทดล	18 หมู่ 4 ต.ทุ่งสมอ อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์	
4	เด็กหญิงพรสุดา ศรีประเสริฐ	181/1 หมู่ 11 ต.ทุ่งสมอ อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์	
5	เด็กหญิงปนัดดา ศรีบุญมา	26/1 หมู่ 7 ต.เขาค้อ อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์	
6	เด็กหญิงสุนิสา เทียมเพ็ง	18/1 หมู่ 13 ต.เขาค้อ อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์	
7	เด็กหญิงอิสราภรณ์ ปัญญาฟู	56/1 หมู่ 1 ต.ทุ่งสมอ อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์	
8	เด็กหญิงสุวรรณา อุเทนสุด	74 หมู่ 11 ต.ทุ่งสมอ อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์	
9	เด็กชายกิตติศักดิ์ แก้วใส	147 หมู่ 4 ต.ทุ่งสมอ อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์	
10	เด็กหญิงนัทธน พรหมแก้ว	37 หมู่ 3 ต.ทุ่งสมอ อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์	
11	เด็กหญิงอินทรา ฤทธิ์คง	18 หมู่ 3 ต.ทุ่งสมอ อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์	
12	เด็กหญิงสุนิสา ผลชู	82 หมู่ 1 ต.ทุ่งสมอ อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์	
13	เด็กหญิงพัชรี พรหมลัทธิ	15 หมู่ 1 ต.ทุ่งสมอ อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์	
14	เด็กหญิงศุภรักษ์ สายใส	94 หมู่ 4 ต.ทุ่งสมอ อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์	
15	เด็กหญิงกิ่งแก้ว แก้วย้อย	15 หมู่ 10 ต.ทุ่งสมอ อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์	
16	เด็กชายกฤตเมธ สุนดี	39 หมู่ 4 ต.ทุ่งสมอ อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์	
17	เด็กชายณรงค์ฤทธิ์ พรหมทา	6 หมู่ 4 ต.ทุ่งสมอ อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์	
18	นางกำไล มีไทย	ร.ร. บ้านทุ่งสมอ ต.ทุ่งสมอ อ.เขาค้อ	ครู
19	นายสุนน ภาเตรียม	ร.ร. บ้านทุ่งสมอ ต.ทุ่งสมอ อ.เขาค้อ	ครู
20	นายอุดม คำมัน	ร.ร. บ้านทุ่งสมอ ต.ทุ่งสมอ อ.เขาค้อ	ครู
21	นางวิไลภรณ์ คำมัน	ร.ร. บ้านทุ่งสมอ ต.ทุ่งสมอ อ.เขาค้อ	ครู

รายชื่อมัคคุเทศก์ผู้นำทาง (ชาวบ้าน)

1. นายสายัญห์ แสงก้า อายุ 43 ปี	บ้านเลขที่ 96 หมู่ 1 ต. ทุ่งสมอ อ. เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์
2. นายคำพลอย หาหาญ อายุ 36 ปี	บ้านเลขที่ 96 หมู่ 1 ต. ทุ่งสมอ อ. เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์
3. นายประดิษฐ์ ก้อนเพชร อายุ 42 ปี	บ้านเลขที่ 96 หมู่ 1 ต. ทุ่งสมอ อ. เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์

